

**УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ СА ПРИВРЕМЕНИМ
СЕДИШТЕМ У КОСОВСКОЈ МИТРОВИЦИ**

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

**Ефекат царина на међународну
трговину**

- Мастер рад -

**Ментор:
Проф. др Данијела Петровић**

**Студент:
Тамара Ристић, 396/2024**

Косовска Митровица, 2026. године

САДРЖАЈ

УВОД.....	1
1. ТЕОРИЈСКИ ОКВИР МЕЂУНАРОДНЕ ТРГОВИНЕ.....	3
1.1. Концепт и значај међународне трговине.....	3
1.2. Трговинска политика као инструмент економске политике	11
1.3. Институционални оквир међународне трговине	13
2. ЦАРИНЕ – ПОЈАМ, ВРСТЕ И ЗНАЧАЈ	27
2.1. Дефиниција царина и правни оквир	27
2.2. Економско деловање царина	33
2.3. Макроекономски ефекти.....	34
3. ЕКОНОМСКИ ЕФЕКТИ ЦАРИНА	36
3.1. Ефекти на обим трговине.....	36
3.2. Ефекти на конкурентност	38
3.3. Утицај царина на мреже ланаца снабдевања	41
3.4. Макроекономска стабилност и царине.....	44
3.5. Политичке и економске импликације.....	45
3.6. Адаптивне стратегије и технолошка интеграција	47
3.7. Беспаринска подручја, санкције и селективне царинске мере у глобалној трговини	49
4. ЦАРИНСКА ПОЛИТИКА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	52
4.1. Развој царине и царинског система у Србији	52
4.2. Улога царина	54
4.3. Ефекти царина.....	55
4.4. Слободан увоз и извоз и облици регулисања слободног увоза и извоза	59
5. НЕЦАРИНСКЕ МЕРЕ И ЦАРИНСКА УНИЈА.....	64
5.1. Врсте нецаринских мера	64
5.2. Појам и карактеристике Царинске уније.....	66
5.3. Предности и недостаци Царинске уније	68
5.4. Царинска унија и Република Србија.....	70
ЗАКЉУЧАК	77
ЛИТЕРАТУРА	79

УВОД

Међународна трговина представља један од темељних механизма економског развоја и интеграције држава у глобалне токове капитала, робе и услуга. У таквом систему царине имају дугу историју као инструмент заштите домаће производње, контроле увоза, регулисања фискалних прихода и остваривања ширих економско-политичких интереса. Савремени трендови показују да, упркос доминантним принципима либерализације трговине и функционисању Светске трговинске организације, царине и данас представљају један од најзначајнијих инструмената трговинске политике.

Предмет истраживања мастер рада „Ефекат царина на међународну трговину“ обухвата анализу царина као инструмента спољнотрговинске политике и њиховог деловања на савремене токове размене добара и услуга. У оквиру предмета истраживања посматра се начин на који царине утичу на обим, структуру и усмереност међународне трговине, те како измене тарифних стопа мењају конкурентски положај домаћих и страних произвођача, трговински биланс, потрошачке цене и укупну економску ефикасност. Циљ истраживања у оквиру мастер рада јесте да се на свеобухватан и аналитички утемељен начин утврди како царине, као један од кључних инструмената спољнотрговинске политике, утичу на међународну трговину, економску стабилност и конкурентност држава. Посебан циљ истраживања огледа се у разматрању улоге међународних институција и регионалних интеграција у регулисању и ограничењу тарифних мера, како би се добило целовито разумевање ефеката и домета царина у савременом међународном економском систему.

Друштвени циљ истраживања огледа се у настојању да се допринесе бољем разумевању улоге и последица царина на економски развој, благостање становништва и друштвени поредак у целини. Сагледавањем како тарифне мере утичу на цене, доступност добара, запосленост, конкурентност домаће производње и квалитет животног стандарда, истраживање тежи да пружи основ за формулисање информисаних и одрживих јавних политика. На тај начин проучавање ефеката царина добија шири друштвени значај, јер показује у којој мери трговинске мере могу да унапреде или угрозе економску стабилност, једнакост у приступу тржиштима и дугорочни развој државе. Посебан друштвени значај огледа се у томе

што резултати истраживања могу послужити као полазиште за креирање уравнотежених политика које истовремено штите домаћу производњу, али и обезбеђују доступност основних добара, стабилност цена и унапређење квалитета живота грађана, уз поштовање принципа правичне и одрживе међународне сарадње.

Полазна хипотеза овог истраживања заснива се на претпоставци да царине имају значајан и мерљив утицај на токове међународне трговине, како у погледу обима размене, тако и у погледу конкурентности и структуре тржишта. Претпоставка је да повећање тарифних стопа доводи до смањења обима увоза, раста цена за домаће потрошаче и привременог побољшања позиције домаћих произвођача, али да дугорочно може ослабити продуктивност и ометати интеграцију у глобалне ланце вредности. Додатна хипотеза заснована је на претпоставци да су ефекти царина различити у развијеним земљама и у земљама у развоју, при чему прве имају јаче механизме прилагођавања, док друге трпе дубље и трајније негативне последице. У оквиру истраживања полази се и од претпоставке да мултилатерални трговински оквир, пре свега кроз механизме ГАТТ-а и WTO-а, значајно утиче на ограничење екстремних протекционистичких мера и подстиче већу стабилност и предвидивост трговинских односа међу државама.

Методолошки оквир истраживања заснива се на комбинацији квалитативних и квантитативних приступа, са циљем да се обухвати и теоријска димензија проблема и економски ефекти који се могу емпиријски сагледати. Истраживање се заснива на анализи садржаја релевантне научне и стручне литературе из области међународне економије, трговинске политике и макроекономије, као и на анализи међународних докумената, посебно ГАТТ-а, извештаја Светске трговинске организације и података међународних финансијских институција. У раду се користи компаративни метод ради утврђивања разлика у дејству царина између развијених економија и земаља у развоју. Економско-аналитички метод примењује се у тумачењу промена у трговинским токовима, ценама, конкурентности и економској стабилности, док се статистички подаци користе како би се аргументовано представила стварна величина и смер кретања економских показатеља. Оваква комбинација метода омогућава свеобухватно и поуздано сагледавање ефеката царина у савременом међународно-економском окружењу.

ГЛАВА I

1. ТЕОРИЈСКИ ОКВИР МЕЂУНАРОДНЕ ТРГОВИНЕ

Међународна трговина представља један од најзначајнијих облика економске сарадње између држава и привредних субјеката у савременом свету. Међународна трговина доводи до учешћа земаља на глобалним тржиштима, на којима се ствара прилика за пласман домаћих производа и услуга. На тај начин, националне економије, путем ангажованости сопствених капацитета, стичу услов за реализацију различитих могућности које подстичу укупан раст и развој. Општи консензус истиче да интензивније учешће у процесу међународне трговине даје основ за реализацију дугорочног економског раста и развоја.¹ У савременим условима глобализације, међународна трговина је постала неопходан механизам економског раста и развоја, јер омогућава проширење тржишта, повећање инвестиција, специјализацију производње и убрзање технолошког напретка.

1.1. Концепт и значај међународне трговине

Међународна трговина може се дефинисати као процес размене роба и услуга између држава, односно прелазак економских добара преко националних граница ради задовољавања потреба потрошача и произвођача. Она се заснива на чињеници да се државе разликују по природним ресурсима, климатским условима, производним капацитетима, технолошком нивоу и структури потрошње, што доводи до потребе за међусобном разменом. На тај начин се омогућава ефикаснија употреба расположивих ресурса и постизање већег укупног економског благостања.

Значај међународне трговине огледа се у њеној способности да подстакне економски раст путем повећања производње и извоза, ширења тржишта, раста запослености и јачања конкурентности домаће привреде. Увоз омогућава набавку сировина и производа који недостају на националном тржишту, док извоз представља важан извор девизног прилива и доприноси побољшању платнобилансне позиције. Поред тога, међународна трговина утиче на убрзање технолошког

¹ Бугарчић, Ф., (2022), Међународна трговинска логистика у функцији индустријског развоја, *Докторска дисертација*, Универзитет у Крагујевцу, Економски факултет, Крагујевац, стр. 1.

напретка, јер омогућава прилив знања, иновација и савремених метода производње кроз трансфер технологије и страних инвестиција.

Међународна трговина омогућава активно учешће земаља на светском тржишту и остварење различитих циљева по том основу. Као најважније факторе отворености привреде и укључености земље у међународне економске токове можемо издвојити обим извоза и увоза, као и кретање страних директних инвестиција (СДИ).² Способност земље да интензивира активности на пољу међународне трговине и прилива капитала може битно утицати на темпо привредног раста и потенцијал развоја у будућности. Отвореност земље и њено учешће на међународним тржиштима неопходан је фактор развоја свих земаља, нарочито у случају малих и увозно зависних привреда, чији напредак доминантно зависи од способности да пронађу своје место у међународном окружењу. Међународна трговина и економски односи са иностранством од круцијалног су значаја и за велике економије са обиљем природних и људских ресурса. Ефикасност учешћа на међународним тржиштима, која се огледа кроз обим и структуру извоза и увоза земље, може битно утицати на несметано одвијање економске активности унутар једне привреде. Као доказ овоме могу послужити периоди рецесија и криза, када као директна последица смањења обима међународне размене добара и услуга и смањења прилива инвестиција из иностранства, долази до пада привредне активности и нарушавања конкурентске позиције, нарочито земаља у развоју.³

Посебно је важно истаћи да међународна трговина не представља само економску категорију, већ и механизам међународне повезаности и интеграције. У условима интензивне глобализације, државе постају све више међузависне, што доводи до развоја сложених економских односа и ланаца снабдевања у којима учествују бројне земље. Због тога, сваки поремећај у трговинским токовима, као што су царинске баријере, санкције или трговински ратови, може имати широке последице и на националне и на глобалне економске токове.

Основне карактеристике међународне трговине су:⁴

- међународна трговина је активност са елементима иностраности;

² Бугарчић, Ф., (2022), *op. cit.*, стр. 8.

³ Јаћимовић, Д., Бјелић, П., Марковић, И., (2013), Утицај светске економске кризе на међународне инвестиционе и трговинске токове у региону Западног Балкана, *Економске теме*, Вол. 51, Бр. 1, Универзитет у Нишу, Економски факултет, Ниш, стр. 1.

⁴ Бјелић, П., (2011), *Међународна трговина*, ЦИД Економског факултета, Београд, стр. 9.

- главни субјект међународне трговине су националне привреде (државе), које регулишу међународне трговинске токове, али се могу јавити и као пословни субјекти;
- као изведени субјекти међународне трговине јављају се међународне економске организације, као и велика транснационална предузећа;
- предмет међународног трговања су робе, услуге и производи интелектуалне својине;
- носиоци међународне трговине су предузећа и појединци (предузетници);
- у међународну трговину укључују се и неки облици пословања страних филијала у унутрашњој трговини земље домаћина, као облика глобалног пословања матичне компаније те филијале, настале под утицајем кретања приватног капитала у облику страних директних инвестиција;
- у међународној трговини плаћања се углавном врше у новцу, али се могу вршити делимично или потпуно у роби и услугама.

Националне привреде као субјекти међународне трговине доносе правила и регулативу у циљу обављања међународне трговине. Ова трговина представља регулисану међународну трговину. Земље све чешће са другим земљама потписују уговоре који им омогућавају да се трговина обавља под повољнијим условима. Ова трговина се назива преференцијална трговина. Уколико земље својим активностима ограничавају међународну трговину ова врста трговине назива се ограничена међународна трговина.⁵

1.1.1. Развој међународне трговине

Развој међународне трговине може се пратити кроз више историјских фаза које су условљене технолошким, економским и политичким променама. На подручју Блиског истока, у плодној равници Месопотамије између река Тигра и Еуфрата, настају и прве људске државне творевине. Али и тада требао је да прође одређени период у развоју људског друштва како би се схватило да трговина има приоритет над ратовима у снабдевању производима, јер ратови уништавају базу за снабдевање производима и сировинама на дуги рок, кроз процес уништења и разарања који

⁵ Ђузовић, Ђ., (2021), *Међународна трговина*, Висока пословна школа струковних студија, Нови Сад, стр. 9.

прати ратове. И та првобитна међународнотрговина била је веома спорадична, одвијала се непланирано, била је изразитомалог обима и заснивала се на малом броју производа. Дуго је требало да међународна тржишта постану организована и да сетрговина обавља на тачно одређеном месту у унапред познато време.⁶

Међународна трговина развила се као последица потребе држава да се специјализују за производњу одређених добара, која су, захваљујући производњи у већем обиму, остваривала значајне вишкове. Ти вишкови су се затим размењивали за производе других земаља који нису били доступни у домаћој производњи. Производна специјализација представља један од кључних фактора убрзаног економског развоја, што је касније теоријски утемељио и Адам Смит у свом капиталном делу „Богатство народа“.

У средњем веку, главна организована места размене робе били су међународни сајмови. Трговци из различитих земаља окупљали су се у тачно одређеним периодима, најчешће у време верских празника, ради размене производа. Овај облик трговине имао је значајну улогу у економском развоју средњовековних градова-држава, због чега су власти настојале да га подстичу различитим погодностима, укључујући и пореске олакшице за трговце.

Са великим географским открићима у 16. веку долази до наглог ширења простора међународне трговине и појаве све већег броја производа који потичу из удаљених региона. Појединачни трговци нису располагали довољним капиталом за финансирање таквих послова, што је довело до њиховог удруживања у ортачка друштва и стварања све већих трговачких компанија, које преузимају доминантну улогу у међународној размени. С обзиром на повећан обим трговине, сајмови су постали недовољно ефикасни, па се међународне аукције постепено наметају као значајне тржишне институције.

Међутим, до значајнијег раста обима међународне трговине долази тек са индустријском револуцијом у 18. веку. Примена машина довела је до повећања продуктивности и снижавања трошкова производње индустријских добара, што је учинило ове производе доступнијим ширем кругу потрошача. Истовремено се формира нова друштвена класа – индустријски радници, чији раст зарада омогућава проширење потрошње, укључујући и куповину увозних производа који су раније

⁶Бјелић, П., Трошић, Ј., С., Петровић, П., И., (2010), *Савремена међународна трговина*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, стр. 9.

били доступни искључиво најбогатијим слојевима друштва. Ипак, индустријски производи постају доминантни у међународној трговини тек средином 20. века, будући да су европске државе дуго водиле политику развоја сопствене индустрије ради јачања економске самосталности и конкурентности. У том периоду, међународна размена била је углавном усмерена на сировине, које су се прерађивале унутар националних економија, а финални производи су се претежно пласирали на домаћем тржишту.⁷

Раст међународне размене интензиван је након Другог светског рата заједно са растом и развојем светске привреде.⁸ У том контексту, значајну улогу имали су ГАТТ и касније Светска трговинска организација, који су допринели постепеном снижавању царина и отварању тржишта. Савремени период карактерише динамичан развој глобалних ланаца снабдевања, раст међународних инвестиција, дигитализација пословања и све већа повезаност економија, што додатно наглашава значај међународне трговине као основног покретача глобалног економског развоја.

1.1.2. Класичне и модерне теорије међународне трговине

Теорије међународне економије баве се проучавањем различитих економских појава и процеса. Без обзира на разноврсност приступа и времена у којима су настале, заједничка карактеристика ових теорија јесте настојање да се објасне узроци који покрећу међународну размену робе и услуга између држава. Према једном општем становишту, мотив за међународну размену произлази из различитости у расположивим ресурсима, производним могућностима и економским условима међу земљама.⁹

Класичне теорије међународне трговине, које се заснивају на радној теорији вредности, као и савременији теоријски приступи, укључујући и теорије Мелитца (Marc J. Melitz) и других аутора, полазе од претпоставке да међународна размена доноси користи кроз раст благостања. Међутим, меркантилистичке теорије међународну трговину посматрају као процес са нултим збиром, при чему добит једне земље подразумева губитак друге. Поред немогућности прецизног утврђивања

⁷ Бјелић, П., Трошић, Ј., С., Петровић, П., И., (2010), *op. cit.*, стр. 10.

⁸ Бугарчић, Ф., (2022), *op. cit.*, стр. 14.

⁹ Host, A., Zaninović, V., (2018), *Razvoj teorija međunarodne trgovine od Smitha do Melitza*, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, str. 7.

односа размене који доминирају у билатералним трговинским односима, класични модели међународне трговине карактеришу и бројна ограничења, због чега је њихова надоградња постала неопходна. Основна ограничења ових модела огледају се у следећем:¹⁰

- претпоставка потпуне производне специјализације;
- укључивање искључиво једног фактора производње у аналитички модел;
- немогућност адекватног објашњења трговине сличним производима, односно интраиндустријске размене;
- занемаривање трошкова транспорта у анализи међународне трговине.

Неокласична школа економске мисли ослања се на радове и теоријска разматрања класичних аутора, при чему се пре свега заснива на: (1) принципу компаративних предности Давида Рикарда, (2) теорији међународне размене Џона Стјуарта Мила и (3) ценовно-новчаном механизму који је развио Давид Хјум. Ови теоријски приступи представљали су полазиште за даљи развој неокласичне економске мисли.¹¹

Међу најзначајнијим представницима неокласичне школе истичу се Огистен Курно и Ханс Карл Емил фон Манголдт. Курнотов допринос теорији међународне трговине огледа се у анализи утицаја међународне размене на кретање цена у земљама након напуштања аутаркијског режима, односно у оквиру теорије међупросторне ценовне равнотеже, као и у испитивању ефеката међународне трговине на реални национални доходак и девизни курс. Манголдтов допринос огледа се у проширивању класичних модела међународне трговине, пре свега кроз укључивање већег броја производа у анализу.

Модерне теорије међународне трговине развијене су како би објасниле појаве које класични приступи нису могли у потпуности да обухвате, као што су трговина између развијених земаља са сличним производним структурама и раст трговине индустријским производима. Савремене теорије уводе нове факторе као што су економија обима, диференцијација производа, улога мултинационалних корпорација и значај технолошких иновација. У том смислу, међународна трговина се не посматра само као размена заснована на ресурсним разликама, већ и као резултат

¹⁰ Host, A., Zaninović, V., (2018), *op. cit.*, str. 20.

¹¹ Host, A., Zaninović, V., (2018), *op. cit.*, str. 57-58.

конкурентских стратегија предузећа и интеграције производних процеса у глобалним ланцима вредности.

1.1.3. Међународна тржишта

Међународна тржишта представљају простор у којем се одвија трговина између различитих земаља и економских субјеката, а њихова специфичност огледа се у разноврсности услова пословања, правних режима и економских интереса. Учесници међународних тржишта су државе, предузећа, банке, трговинске организације и потрошачи, који делују у сложеном систему понуде и тражње, уз утицај различитих фактора као што су курсне промене, царинске политике, трговинске баријере и политичка стабилност. Међународна трговина омогућава државама да прошире своја тржишта и да приступе роби и услугама које иначе не би биле доступне у оквиру домаћег тржишта. Као последица међународне трговине, тржиште постаје конкурентније. То у крајњем исходу може довести до конкурентнијих цена и јефтинијих производа.¹²

На међународним тржиштима долази до формирања цена под утицајем глобалне конкуренције, што често представља изазов за националне економије. За државе које настоје да заштите домаћу производњу, царине и друге мере трговинске политике користе се као механизми регулисања увоза и извоза. Са друге стране, либерализација међународне трговине и уклањање баријера често доприносе већој ефикасности и конкурентности, али истовремено могу довести и до притисака на домаће произвођаче који нису у стању да се прилагоде условима глобалног тржишта.

Будући да је међународна трговина доминантна активност у светској привреди највећа пажња се ипак придаје спољнотрговинској политици (*foreign trade policy*), као стратегији државе у међународним трговинским односима. Спољнотрговинску политику могу и водити шире економске интеграције, као што су регионалне економске интеграције, ако поседују значајан степен интеграције по питањима регулисања трговинских односа са земљама нечланицама и под условом да су им економске политике у значајном степену хармонизоване.¹³

¹² [https://www.investopedia.com/insights/what-is-international-trade/\(08.01.2026.\)](https://www.investopedia.com/insights/what-is-international-trade/(08.01.2026.))

¹³ Бјелић, П., (2003), Модел спољнотрговинске политике Европске уније, *Економски анали*, Бр. 156, Економски факултет Универзитета у Београду, Београд, стр. 133.

Спољна трговина је сложенија у односу на унутрашњу. Ово се пре свега односи на канале маркетинга. Међународни канали маркетинга су по правилу комплекснији, намећу потребу ангажовања специјализованих организација, на домаћем, али и на међународном тржишту, сусрећу се са различитим културолошко социолошким, и другим навикама, како по питању понашања у току куповине, тако и начина плаћања, и др. Коначно, спољна трговина има висок ниво различитости у пословању са другим земљама. Ради се пре свега о разликама у развијеним тржишним структурама, опремљености објеката, до сретања са различитим валутама и др.¹⁴

Спољна трговина је значајна за развој сваке земље, због тога што ниједна економија у данашњим условима не може да функционише самостално за себе, јер није у могућности да сама произведе све оно што тражи њено становништво и њена привреда. Ниво тог значаја није исти код различитих земаља, већ зависи од величине тржишта, расположивости и разноврсности ресурса, степена развоја привреде, привредне структуре дате земље, њене економске политике, као и кретања на светском тржишту.

Значај спољне трговине огледа се у томе што пружа могућност да се на спољна тржишта пласирају вишкови у роби и услугама, те омогућава да се набаве роба и услуге које се не производе у земљи или се не производе у довољним количинама. Она омогућава набавку савремене опреме и нових технологија из иностранства, чиме се подиже технолошки ниво и убрзава развој, те обезбеђује квалитетније задовољење потреба производње и потрошача. Спољна трговина доприноси стварању повољнијих услова формирања цена него у случају продаје само на домаћем тржишту, усмерава произвођаче на примену светских критеријума и стандарда и повећање конкурентности што их чини ефикаснијим.¹⁵

Отвореност привреде, која може да нам послужи као индикатор укључености земље у међународну поделу рада, показује колико је привреда одређене земље зависна од других земаља. Уколико је привреда отворенија, повезаност домаће и иностране привреде је чвршћа, односно, већи је утицај спољне трговине на домаћа привредна кретања. Ниво развијености одређене земље и њена привредна структура

¹⁴ Радосављевић, Ж., (2006), *Економика трговине*, Центар за едукацију руководећих кадрова и консалтинг, Београд, стр. 151.

¹⁵ Краишник, М., Томаш, Д., (2014), Утицај спољне трговине на привредни раст Републике Српске, *АСТА ECONOMICA*, Год. 12, Бр. 20, Економски факултет Универзитета у Бањој Луци, Бања Лука, стр. 131.

утичу на облик спољнотрговинског повезивања дате земље са остатком света. Тако повољна привредна структура и виша развијеност привреде смањују зависност земље од увоза, а повећавају зависност од извоза.

1.2. Трговинска политика као инструмент економске политике

Трговинска политика представља један од кључних инструмената економске политике државе, чија је основна сврха регулисање спољнотрговинских токова и усмеравање привредних активности у складу са националним интересима. Она обухвата скуп мера и механизма које држава примењује ради утицаја на увоз, извоз, структуру трговинске размене и конкурентност националне економије на међународном тржишту. У најужем смислу, трговинска политика може се дефинисати као скуп смерница које се односе на примену мера које утичу на трговину: како на страни увоза (на пример, правила о пореклу робе, царине и други порези, забране, квоте и стандарди), тако и на страни извоза (на пример, порези и субвенције). У ширем смислу, трговинска политика може обухватити и јавне набавке, активности подстицања трговине, контролу цена, политику конкуренције, инвестициону политику и индустријске подстицајне шеме (као што су извозни кредити и извозно-прерађивачке зоне), с циљем да се повећа извоз или ојача конкурентски положај индустрија које конкуришу увозу. У најширем смислу, трговинска политика може обухватити и утврђивање макроекономских и монетарних инструмената, као што је девизни курс, који директно или индиректно утиче на увоз или извоз.¹⁶ У савременим условима развијене глобалне конкуренције, трговинска политика има значајну улогу у заштити домаће производње, подстицању развоја привредних грана и обезбеђивању стабилног економског раста.

Инструменти трговинске политике представљају мере које државе користе како би регулисале међународну трговину и заштитиле домаће привредне гране. Они обухватају царине, нецаринске баријере и трговинске споразуме. Разумевање ових инструмената је од суштинског значаја за сагледавање начина на који државе управљају својим економским односима и остварују националне интересе.¹⁷

¹⁶ Silva, S., (2016), The Pillars of Trade Success: Reflections From the Commonwealth, *International Trade Working Paper 2016/04*, Commonwealth Secretariat, p. 11.

¹⁷ [https://fiveable.me/international-economics/unit-3\(08.01.2026.\)](https://fiveable.me/international-economics/unit-3(08.01.2026.))

Царине представљају порезе који се уводе на увезену робу са циљем повећања њене цене и заштите домаћих привредних грана. *Ad valorem* царине обрачунавају се као проценат вредности увезене робе. Специфичне царине представљају фиксне износе који се наплаћују по јединици увезене робе. Квоте су квантитативна ограничења количине одређене робе која се може увести у неку државу. Субвенције представљају финансијску помоћ коју држава пружа домаћим произвођачима ради јачања њихове конкурентности у односу на стране компаније. Добровољна ограничења извоза (*Voluntary Export Restraints – VERs*) су споразуми између држава којима се земља извозник добровољно обавезује да ограничи извоз одређене робе у земљу увозника. Техничке баријере у трговини (*Technical Barriers to Trade – TBTs*) обухватају прописе, стандарде, као и поступке тестирања и сертификације који могу ограничавати трговину. Санитарне и фитосанитарне мере (*Sanitary and Phytosanitary – SPS*) представљају прописе чији је циљ заштита здравља људи, животиња и биљака од ризика повезаних са увозном робом. Антидампиншке дажбине су царине које се уводе на увоз робе која се продаје по ценама нижим од њене фер вредности, ради заштите домаћих произвођача од нелојалне конкуренције.¹⁸

У економској теорији и пракси, трговинска политика се често посматра кроз два супротстављена приступа: либерализам и протекционизам. Либерални приступ подразумева смањење трговинских баријера и отварање тржишта ради повећања ефикасности и конкуренције, што доприноси нижим ценама и већем избору за потрошаче. Насупрот томе, протекционистички приступ наглашава потребу за заштитом домаће привреде од јаке међународне конкуренције, посебно у случајевима када су одређене индустрије у развоју или представљају стратешки значајне секторе националне економије.

У зависности од амбиција и економских карактеристика сваке државе, обухват мера трговинске политике се током времена постепено проширује. Чак и у области трговине робом, политика и преговори се више не ограничавају само на традиционалне теме као што су снижавање царина, правила о пореклу робе, царинска сарадња и решавање спорова, већ се све више проширују и на мере које делују „иза границе“, односно унутар државе (на пример, стандарди), као и на питања повезана са регионалном интеграцијом (на пример, слободна циркулација робе). Код све бројнијих споразума о слободној трговини који превазилазе оквир

¹⁸[https://fiveable.me/international-economics/unit-3\(08.01.2026.\)](https://fiveable.me/international-economics/unit-3(08.01.2026.))

трговине робом, преговори у областима нове генерације – од услуга, преко права интелектуалне својине, до инвестиција – уводе нови сет циљева, прописа и интереса различитих актера.¹⁹

1.3. Институционални оквир међународне трговине

Институционални оквир међународне трговине представља систем правила, споразума и организација које имају улогу да регулишу и усмеравају трговинске односе међу државама. У условима међународне економске међузависности, постојање јасних и општеприхваћених правила је неопходно ради обезбеђивања стабилности, предвидивости и равноправности у глобалној трговини. Поред тога, институционални механизми омогућавају решавање спорова, спречавање дискриминације у трговини и постепено смањење трговинских баријера.

Најзначајнији стубови институционалног оквира међународне трговине су: Општи споразум о царинама и трговини (GATT), Светска трговинска организација (WTO) и регионалне интеграције. Њихово функционисање доприноси либерализацији трговине, али истовремено поставља и ограничења у погледу примене националних протекционистичких мера.

1.3.1. Општи споразум о царинама и трговини – GATT (General Agreement on Tariffs and Trade)

Општи споразум о царинама и трговини (*General Agreement on Tariffs and Trade* – GATT) је најважнији мултилатерални трговински споразум који регулише међународну трговину.²⁰ На предлог САД, које су у периоду непосредно после завршетка другог светског рата предњачиле у иницијативама за међународно економско повезивање, одмах после формирања Економског и социјалног савета, као сталног органа Уједињених нација, усвојена је резолуција о оснивању Припремне комисије за Конференцију Уједињених нација о трговини и запошљавању. Припремна комисија је, у оквиру припремних радова за Конференцију, сачинила

¹⁹ Silva, S., (2016), *op. cit.*, p. 12.

²⁰ Арсић, Н., (2017), Институционални оквир система за решавање спорова Светске трговинске организације и транспарентност поступака кроз призму сличности и разлика са међународним трговинским арбитражама, *Школа бизниса*, бр. 2, Висока школа струковних студија, Нови Сад, стр. 71.

Нацрт повеље Међународне трговинске организације која је требало да буде основана на Конференцији.²¹

Општи споразум о царинама и трговини – ГАТТ, који су 1947. године потписале 23 земље, је уговор који минимизира препреке међународној трговини елиминацијом или смањењем квота, царина и субвенција. Имао је за циљ да подстакне економски опоравак после Другог светског рата.²²

Сам текст ГАТТ-а представља у ствари IV поглавље Хаванске Повеље о Међународној трговинској организацији. Ради стварања услова за повољно окончање Хаванске конференције IV поглавље Конвенције о међународној трговинској организацији усвојено је претходно и дат му је привремени карактер. Тако се догодио парадокс да IV Поглавље повеље о Међународној трговинској организацији под називом „Општи споразум о царинама и трговини“ буде усвојено и ступи на снагу, додуше са привременим карактером важности, а да основни документ, иако усаглашен и прихваћен од стране свих учесника Хаванске конференције, никада не ступи на снагу.²³

1.3.1.1. Сврха Општег споразума о царинама и трговини

Општи споразум о царинама и трговини (ГАТТ) успостављен је да би се елиминисао протекционизам, омогућило да земље слободно тргују међу собом и да би помогао у обнављању економског просперитета након разарања Другог светског рата.²⁴ ГАТТ је настојао да гурне свет ка стварности у којој се роба и услуге размењују између земаља без царина, квота и тако даље, и без фаворизовања и дискриминације. Сврха ГАТТ-а је била да елиминише штетан трговински протекционизам, који је вероватно допринео смањењу глобалне трговине за 66% током Велике депресије. ГАТТ је помогао у обнављању економског здравља у свету након разарања депресије и Другог светског рата. ГАТТ је имао три главне одредбе:²⁵

²¹ Старчевић, М., (2007), *Међународно привредно право*, Београд, стр. 39.

²² World Trade Organization. The Text of the General Agreement on Tariffs and Trade, https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/gatt47.pdf (18.01.2026.)

²³ Костић, Д., (2013), *Међународно привредно право*, Факултет за пословне студије и право, Универзитет „Унион – Никола Тесла“, Београд, стр. 59.

²⁴ Majski, C., (2022), What Is the General Agreement on Tariffs and Trade (GATT)?, <https://www.investopedia.com/terms/g/gatt.asp#citation-14> (18.01.2026.)

²⁵ Amadeo, K., (2022), What Was the GATT?, <https://www.thebalancemoney.com/gatt-purpose-history-pros-cons-3305578> (18.01.2026.)

- Најважнији услов је био да свака чланица додели статус најповлашћеније нације сваком другом члану. Сви чланови су морали да буду једнако третирани када су у питању тарифе. Споразум је искључио посебне тарифе међу чланицама Британског Комонвелта и царинских унија. Њиме су дозвољене тарифе ако би њихово уклањање нанело озбиљне повреде домаћим произвођачима.
- Друго, ГАТТ је забранио ограничења броја увоза и извоза. Изузеци су били: Када је влада имала вишак пољопривредних производа Ако је нека земља морала да заштити свој платни биланс јер су њене девизне резерве биле ниске Земље у развоју које су морале да заштите нове индустрије Поред тога, земље би могле ограничити трговину из разлога националне безбедности. То укључује заштиту патената, ауторских права и јавног морала.
- Трећа одредба је додата 1965. године, која се односи на земље у развоју које се придружују ГАТТ-у. Развијене земље су се сложиле да елиминишу царине на увоз из земаља у развоју како би подстакле те економије. Ниже царине су имале користи и за развијене земље. Како је ГАТТ повећао број потрошача средње класе широм света, дошло је до повећане потражње за трговином са развијеним земљама.

За ГАТТ, иако је углавном успешан у свом циљу, речено је да недостаје кохерентна институционална структура. Укратко, то је био правни споразум који је деловао као међународна организација. Светска трговинска организација (СТО) инкорпорира принципе ГАТТ-а и у бољој је позицији да их спроводи јер је, између осталог, боље упућена у питања попут интелектуалне својине, има бржи систем решавања спорова и има више моћи.²⁶

Уобичајено пословање ГАТТ-а укључивало је преговоре о специфичним трговинским проблемима који утичу на одређене робе или трговачке нације, али су се периодично одржавале велике мултилатералне трговинске конференције како би се развила смањења царина и друга питања. Седам таквих „рунди“ одржано је од 1947. до 1993. године, почевши од оних одржаних у Женеви 1947. (упоредо са потписивањем општег споразума); у Анси, Француска, 1949. године; у Токију, инг., 1951; и у Женеви 1956. и поново 1960–62. Најважније рунде су биле такозвана

²⁶ Institute for Agriculture and Trade Policy. WTO and GATT — Are They the Same?, https://www.iatp.org/sites/default/files/WTO_and_GATT_-_are_they_the_same.htm (18.01.2026.)

Кенедијева рунда (1964–67), Токијска рунда (1973–79) и Уругвајска рунда (1986–94), сви одржани у Женеви. Ови споразуми су успели да смање просечне царине на светску индустријску робу са 40 одсто њихове тржишне вредности 1947. на мање од 5 одсто 1993. године.

Уругвајска рунда преговарала је о најамбициознијем сету споразума о либерализацији трговине у историји ГАТТ-а. Светски трговински споразум усвојен на крају рунде смањио је тарифе на индустријску робу у просеку за 40 одсто, смањио пољопривредне субвенције и укључио револуционарне нове споразуме о трговини услугама. Уговор је такође створио нову и снажнију глобалну организацију, СТО, за праћење и регулисање међународне трговине. ГАТТ је престао да постоји формалним закључењем Уругвајске рунде 15. априла 1994. Његове принципе и многе трговинске споразуме постигнуте под његовим окриљем усвојила је СТО.

1.3.1.2. Земље чланице

Чланство у ГАТТ-у обухватало је велики број држава које су учествовале у заједничком систему правила и обавеза усмерених ка либерализацији трговине. Број земаља чланица се временом повећавао, што је указивало на растућу потребу за глобалном координацијом трговинске политике и прихватање правила која доприносе широј међународној сарадњи.

Првобитне 23 чланице ГАТТ-а биле су Аустралија, Белгија, Бразил, Бурма (сада Мјанмар), Канада, Цејлон (сада Шри Ланка), Чиле, Кина, Куба, Чехословачка (сада Чешка Република и Словачка), Француска, Индија, Либан, Луксембург, Холандија, Нови Зеланд, Норвешка, Пакистан, Јужна Родезија (сада Зимбабве), Сирија, Јужна Африка, Уједињено Краљевство и Сједињене Државе.²⁷ Чланство се повећало на 128 земаља до 1994.²⁸

²⁷ World Trade Organization. Fiftieth Anniversary of the Multilateral Trading System., https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/min96_e/chrono.htm (18.01.2026.)

²⁸ World Trade Organization. The 128 Countries That Had Signed GATT by 1994., https://www.wto.org/english/thewto_e/gattmem_e.htm (18.01.2026.)

1.3.1.3. Предности и недостаци GATT-a

GATT је створен да формира правила за окончање или ограничавање најскупљих и најнепожељнијих карактеристика предратног протекционистичког периода, односно квантитативних трговинских баријера као што су трговинске контроле и квоте. Споразум је такође обезбедио систем за арбитражу у комерцијалним споровима међу државама, а оквир је омогућио низ мултилатералних преговора за смањење тарифних баријера. GATT се сматрао значајним успехом у послератним годинама.²⁹

Једно од кључних достигнућа GATT-a била је трговина без дискриминације. Сваки члан потписник GATT-a требало је да буде третиран као једнак сваком другом. Ово је познато као принцип најповлашћеније нације и пренет је у СТО. Практични резултат овога био је да када држава преговара о смањењу царина са неким другим земљама (обично са својим најважнијим трговинским партнерима), то исто смањење би се аутоматски применило на све потписнице GATT-a. *Escape* клаузуле су постојале, према којима би земље могле преговарати о изузецима ако би њихови домаћи произвођачи били посебно оштећени смањењем царина.³⁰

Принцип најповлашћеније нације (*Most-Favored-Nation* – MFN) је камен темељац мултилатералног трговинског система замишљеног после Другог светског рата. Настоји да замени трења и дисторзије (билатералне) политике засноване на моћи гаранцијама оквира заснованог на правилима где трговачка права не зависе од економског или политичког утицаја појединачних учесника. Уместо тога, најбољи услови приступа који су одобрени једној земљи морају се аутоматски проширити на све остале учеснике у систему. Ово омогућава свима да имају користи, без додатног преговарачког напора, од уступака који су можда договорени између великих трговинских партнера са великим утицајем преговора.

У контексту GATT-a, МФН обавеза (члан II) је применљива на сваку меру која утиче на трговину услугама у било ком сектору који потпада под Споразум, без обзира да ли су преузете посебне обавезе или не. Изузеци су се могли тражити у тренутку прихватања Споразума (за земље приступнице: датум приступања). Оне су

²⁹ Majski, C., (2022), What Is the General Agreement on Tariffs and Trade (GATT)?, <https://www.investopedia.com/terms/g/gatt.asp#citation-14> (18.01.2026.)

³⁰ World Trade Organization. 1.6 Most-Favoured-Nation Treatment, https://www.wto.org/english/tratop_e/serv_e/cbt_course_e/c1s6p1_e.htm (18.01.2026.)

садржане на листама за поједине земље и њихово трајање у принципу не сме бити дуже од десет година. Предности ГАТТ-а су:³¹

- Подстиче међународну трговину: ГАТТ је смањило царине, што је подстакло трговину међу земљама. Како су међусобно трговале слободније, све је више земаља видело предности слободне трговине и желело да се придружи споразуму. До тренутка када је ГАТТ замењен СТО, више од 100 земаља се придружило првобитним 23 потписнице.
- Смањује вероватноћу рата: Повећањем трговине, ГАТТ је промовисао светски мир. То је поставило сцену за Европску унију (ЕУ). Упркос проблемима ЕУ, она је помогла у спречавању ратова међу њеним чланицама. Општа идеја је да, ако ваша економија зависи од трговине са другом земљом, мање је вероватно да ће ући у рат са том земљом. Што више земаља међусобно тргује, то је мање вероватан рат.
- Побољшава комуникацију: Поред смањења шанси за рат, ГАТТ је пружио подстицај земљама да боље комуницирају једна са другом. Чак је и просечни грађани склонили да уче страни језик ових дана, јер им то омогућава приступ већим потрошачким тржиштима него што имају домаћа. На пример, многи људи уче енглески, језик највећег светског потрошачког тржишта, што им омогућава да раде за позивне центре за компаније са седиштем у земљама енглеског језика.³²

Међутим, поред значајних позитивних ефеката, ГАТТ је имао и одређена ограничења. Један од основних недостатака огледао се у томе што није имао статус организације са јасно дефинисаним институционалним механизмима, већ је функционисао као споразум који се ослањао на преговоре и добровољно прихватање правила. Такође, у његовом оквиру нису били у довољној мери обухваћени нови облици трговине као што су услуге и интелектуална својина, што је временом довело до потребе за ширим и савременијим институционалним системом. Недостаци ГАТТ-а:³³

- Домаће индустрије се могу борити да се такмиче: ниске царине могу уништити неке домаће индустрије, доприносећи високој незапослености у тим секторима.

³¹ Amadeo, K., (2022), What Was the GATT?, <https://www.thebalancemoney.com/gatt-purpose-history-pros-cons-3305578> (18.01.2026.)

³² Tejas Shailendra Risbood. International Trade and Transport, <https://books.google.rs/books> (18.01.2026.)

³³ Amadeo, K., (2022), What Was the GATT?, <https://www.thebalancemoney.com/gatt-purpose-history-pros-cons-3305578> (18.01.2026.)

Владе са више новца или политичке моћи могу да манипулишу индустријама у своју корист више него што то могу мање земље. Богата земља може потрошити новац на субвенционисање индустрије како би је учинила конкурентнијом на глобалном нивоу. Други пример долази из Никсонове администрације. Када је 1973. године укинуо амерички долар са златног стандарда, смањио је вредност долара у поређењу са другим валутама. То је додатно снизило међународну цену америчког извоза.³⁴ Друге земље нису имале исте алате да учине свој извоз конкурентнијим.

- Излаже већи део света ризицима у оквиру дате домаће индустрије: До 1980-их, природа светске трговине се променила. ГАТТ се није бавио трговином услуга која им је омогућила да превазиђу способност једне земље да њима управља. На пример, финансијске услуге су постале глобализоване. Директне стране инвестиције су постале важније. Као резултат тога, колапс америчке инвестиционе банке *Lehman Brothers* угрозио је читаву глобалну економију. Централне банке су се трудиле да раде заједно на решавању финансијске кризе из 2008. године.³⁵ Биле су принуђене да обезбеде ликвидност за замрзнута кредитна тржишта.
- Владе препуштају одређени ниво контроле међународном споразуму: Као и други споразуми о слободној трговини, ГАТТ је смањио права нације да влада својим народом. Споразум је од њих захтевао да промене домаће законе како би остварили трговинске погодности. На пример, Индија је дозволила компанијама да креирају генеричке верзије лекова без плаћања лиценце. Ово је помогло већем броју људи да приуште лекове. Међутим, пошто су друге земље имале строжије захтеве, то је такође довело до спорова са другим земљама ГАТТ-а.³⁶

³⁴ Federal Reserve History. Nixon Ends Convertibility of US Dollars to Gold and Announces Wage/Price Controls. <https://www.federalreservehistory.org/essays/gold-convertibility-ends> (18.01.2026.)

³⁵ Government Publishing Office. The Financial Crisis Inquiry Report, <https://www.govinfo.gov/content/pkg/GPO-FCIC/pdf/GPO-FCIC.pdf> (18.01.2026.)

³⁶ World Trade Organization. European Union and a Member State — Seizure of Generic Drugs in Transit. https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds408_e.htm (18.01.2026.)

1.3.2. Светска трговинска организација – WTO (World Trade Organization)

Светска трговинска организација – СТО (*World Trade Organization*– WTO) је званично настала 1. јануара 1995. године, али је њен трговински систем пола века старији.³⁷ Како је протекционизам у међународној трговини пре Другог светског рата узео маха у толикој мери да је целокупан развој светске привреде био угрожен, Уједињене нације су по свом формирању предложиле стварање мултилатералне институције која би регулисала светски трговински систем. Од 1948. године, ГАТТ је установио правила система. Други СТО министарски састанак, одржан у Женеви маја 1998. године, као део програма је укључио прославу 50 година система.³⁸

Светска трговинска организација представља главну међународну организацију која регулише правила међународне трговине и обезбеђује институционални оквир за примену трговинских споразума. Основана је као наследник ГАТТ-а, са циљем да се успостави јачи и свеобухватнији систем који ће обухватити не само трговину робом, већ и трговину услугама и питања интелектуалне својине.

СТО има значајну улогу у формирању глобалних трговинских правила, обезбеђивању равноправности у трговинским односима и решавању спорова између држава. Посебна вредност СТО система огледа се у томе што пружа правни механизам путем којег земље могу решавати трговинске спорове на институционалан начин, што доприноси смањењу ризика од трговинских сукоба и настанка економских санкција.

Иако СТО промовише либерализацију трговине, њено функционисање често прати и критика која се односи на неједнак положај земаља у развоју, као и на чињеницу да процеси доношења одлука понекад могу бити спорни и сложени услед великог броја чланица и различитих интереса.

Свака држава или засебна царинска територија која ужива пуну аутономију у вођењу својих спољнотрговинских односа као и у осталим питањима која су регулисана Споразумом о оснивању Светске трговинске организацији

³⁷ <https://www.byka.com/novosti/sta-je-to-i-cemu-sluzi-svetska-trgovinska-organizacija-wto> (13.01.2026.)

³⁸ *Водич кроз Светску трговинску организацију*, (2015), ИСАЦ Фонд, Центар за међународне и безбедносне послове, Београд, стр. 10.

мултилатералним трговинским споразумима, може да приступи овом Споразуму под условима који ће бити договорени између дотичне државе и СТО.³⁹

Најважнији циљ је да се омогући што слободнији ток трговине (док год не постоје нежељени пропратни ефекти), јер је то важно за економски развој и благостање. То делом значи и уклањање препрека у трговини. Такође значи обезбеђивање могућности да појединци, компаније и владе имају информације о трговинским правилима која важе свуда у свету, уз неку врсту гаранције да неће бити неочекиваних промена. Другим речима, правила морају бити транспарентна и предвидива. На крају, СТО такође помаже да се реше спорови. Ово је трећа важна компонента рада организације. Трговински односи често укључују конфликтне интересе. Споразуми, укључујући и оне детаљно преговаране у систему СТО, често захтевају тумачење. Најпродуктивнији начин да се реше овакве разлике подразумева неку врсту неутралног поступка који се заснива на договореној правној основи. То је сврха процеса решавања спорова укорењеног у споразумима СТО.⁴⁰

Споразуми СТО су обимни и комплексни јер су то правни текстови који покривају широк спектар активности. Они се баве: пољопривредом, текстилом и одећом, банкарством, телекомуникацијама, владиним набавкама, индустријским стандардима и безбедношћу производа, санитарним прописима, интелектуалном својином, итд. Али један број једноставних, фундаменталних принципа се провлачи кроз све ове документе. Ови принципи су темељ мултилатералног трговинског система.

Чланство у СТО је од посебног значаја за мале државе које имају могућност да кроз сарадњу са другим државама, кроз сталне или ад хоц коалиције, ефикасно штите своје интересе и ставове. Такође, за мале државе значајно је постојање ефикасног механизма за решавање трговинских спорова, који не тражи консензус страна у спору при доношењу коначне одлуке. Овај механизам омогућава да и мање значајни трговински партнери кроз овај систем имају веће могућности да бране своје интересе, него што је то случај на билатералном нивоу.

СТО може имати важну улогу у унапређењу развоја кроз смањивање трговинских ограничења, помажући владама да формулишу добру трговинску политику, побољшавајући значај правила, уз помоћ на подручју отклањања

³⁹ Вујовић, Б., (2010), *Светска трговинска организација – Резултати Уругвајске рунде мултилатералних трговинских преговора*, Министарство економије, Подгорица, стр. 11.

⁴⁰ *Водич кроз Светску трговинску организацију*, (2015), *op. cit.*, стр. 9-10.

ограничења са којима се суочавају сиромашни чланови. Чланице СТО могу олакшати приступ тржишту и осигурати правила трговине која подстичу развојне перспективе сиромашних земаља.⁴¹

Иако је процес преговора о приступању Србије СТО покренут још 2005 године, Србија је до данас, 2020. године, и даље ван чланства у овој организацији. Иако је највећи део мултилатералних и билатералних преговора о приступању окончан још 2011. године, није било политичке подршке да се овај процес оконча, мада је чланство у СТО у интересу Србије, а такође представља и један од услова за улазак Србије у Европску унију (ЕУ).⁴²

Србија је у завршној фази процеса приступања већ неколико година. Билатерални преговори са већином чланица Радне Групе за приступање су окончани и до сада је наилазила на подршку кључних чланица СТО у процесу, а посебно ЕУ. Што се тиче мултилатералног нивоа, Србији је остало само још једно отворено питање: усаглашавања Закона о генетски модификованим организмима и укидање *de iure* апсолутне забране промета овим производима, пошто правила СТО забрањују системску (апсолутну) забрану увоза/извоза било којег производа за којег није непобитно научно доказано да угрожава људско здравље (дакле СТО не регулише специфично трговину генетски модификованим производима). Усклађивање домаћих прописа са правилима и принципима СТО није подложно преговорима и ниједна земља није приступила овој организацији док није у потпуности усагласила прописе са постојећим правилима. Међутим, као и у случају многих држава чланица ЕУ које су исказивале и исказују скепсу према генетски модификованим организмима, Србија има могућност да ово питање регулише на другачији начин не кршећи правила СТО, кроз успостављање свеобухватних и ригорозних контрола, означавање производа и информисање грађана. Свакако, око овог питања је потребно повести јавну расправу, пре свега уз учешће стручњака.

Дужи остатак у преговорима о приступању (као у случају Србије) даје могућност новим чланицама СТО да траже концесије у билатералним преговорима и

⁴¹ Ковачевић, Р., (2004), Светска трговинска организација илиберализација трговине после Дохе, *Привредна изградња*, Бр. 1-2, Центар за научно-истраживачки рад Привредне коморе Србије, Београд, стр. 26.

⁴² Тодоровић, Б., (2017), *Зашто Србија треба да уђе у Светску трговинску организацију?*, Friedrich-Ebert-Stiftung, Београд, стр.1.

тима додатно продуже процес приступања који се окончава када се заврши усклађивање законодавства и када се заврше сви билатерални преговори.⁴³

1.3.3. Регионалне интеграције

Регионалне интеграције представљају посебан облик институционалног повезивања држава са циљем развоја економске сарадње, унапређења трговинске размене и остваривања заједничких интереса у оквиру одређеног региона. Оне настају као резултат потребе држава да кроз заједничке механизме смање баријере у трговини и повећају економску стабилност.

Регионалне интеграције могу имати различите облике, од зона слободне трговине и царинских унија, до заједничких тржишта и економских унија. Њихов значај се огледа у томе што омогућавају интензивирање трговине међу чланицама, лакши проток роба, капитала и услуга, као и заједничко наступање према трећим земљама.

Поред тога што постоји много дефиниција појма „слободна зона“, свима је заједничко да слободна зона представља део територије државе, посебно ограђен и означен, у коме се обављају делатности под специјалним и гарантованим погодностима и олакшицама. У зависности од различитих концепата који се разликују од државе до државе, зависно од националних закона који регулишу пословање у зонама, у слободним зонама обављају се различити послови: производња робе, дораде, прераде, паковања, сортирања, складиштења као и послови спољнотрговинског промета, разне врсте услуга, банкарски послови, послови осигурања и реосигурања, научноистраживачке делатности, туристичке услуге и, једном речју, све друштвене делатности.⁴⁴

Слободне зоне представљају облик привредне екстериторијалности и подразумевају физички ограђен и означен део територије матичне државе, на коме влада додатно гарантован и стимулативан режим пословања. Данас у свету постоји преко 5000 слободних зона у окво 120 држава. Иако су различитог степена привредне

⁴³ Тодоровић, Б., (2017), *op. cit.*, стр. 6.

⁴⁴ Костић, Д., (2008), Слободне зоне и логистика (случај СЗ Пирот), *Трећи српски симпозијум са међународним учешћем ТРАНСПОРТ И ЛОГИСТИКА*, Универзитет у Нишу, Машински факултет, Ниш, стр. 33.

развијености, преко њих се остварује више од 20% укупне међународне економске размене, према подацима Светске трговинске организације.⁴⁵

Погодности за пословање које државе уводе у слободне зоне могу бити ослобађања од увозних царина, пореза и осталих формалности и ограничења економске трговине; пореске олакшице (као што су: порез на додату вредност, трошарине-акцизе, порез на доходак и порез на приход корпорације, порез на некретнине); ослобађања од прописа која се тичу минималних плата, социјалних трошкова, услова рада и било каквих ограничења економске политике. У слободним зонама се обезбеђује: додељивање државних помоћи, јефтино земљиште и закуп; ниже цене услуга (као што су осигурање, вода, струја); коришћење инфраструктура, ефикасно руковање и складиштење товара.⁴⁶

Спољнотрговинско пословање у зони врши се слободно, у складу са уговором. Увоз и извоз робе у зону је неограничен. Роба која се из зоне увезе на домаће тржиште подлеже режиму увоза стране робе. Послодавцима унутар слободне зоне омогућен је закуп пословних просторија, радионица, складишта под повољним условима.⁴⁷ У зону се не може увозити, нити се из зоне може извозити роба чији је увоз, односно извоз забрањен. Роба која се уноси и износи из зоне, као и роба смештена у зони, има третман царинске робе. Изношење, односно уношење ове робе, корисник пријављује надлежној царинарници.

Корисник може привремено изнети робу из зоне на други део територије Србије, односно унети робу у зону са другог дела територије Србије ради стављања у поступак активног, односно пасивног оплемењивања. Корисник може привремено изнети робу из зоне на други део територије Србије и унети робу у зону са другог дела територије Србије ради испитивања, атестирања, оправке и маркетиншког презентирања. Надлежан царински орган одобрава царински дозвољено поступање са робом у складу са законом који уређује царински систем и царински поступак.⁴⁸

Уверење да је роба произведена у зони издаје царински орган који врши надзор у тој зони, под прописаним условима. На увоз робе намењене обављању делатности и изградњи објеката у зони не плаћа се царина и друге увозне дажбине.

⁴⁵ Костић, Д., (2013), *Међународно привредно право*, Универзитет у Нишу, Машински факултет, Ниш, стр. 181.

⁴⁶ Костић, Д., (2008), *op. cit.*, стр. 3.3.

⁴⁷ <https://ras.gov.rs/podrska-investitorima/zasto-srbija/slobodne-zone> (08.01.2026.)

⁴⁸ Босанац, Д., (2014), *Привредно право – Литература за припрему испита-збирка одабраних текстова више аутора (хрестоматија)*, Универзитет „Унион Никола Тесла“, Факултет за пословне студије и право, Београд, стр. 210.

Роба која се из зоне ставља у промет на територију Србије подлеже обавези плаћања царине и других увозних дажбина. Лице које ову робу ставља у промет на територију Србије дужно је да ту робу пријави царинарници, ради спровођења одговарајућег царинског поступка.⁴⁹

Обавеза плаћања царине и других увозних дажбина за робу која се из зоне ставља у промет на територију Србије, настаје на дан када је роба прешла из зоне на територију Србије. Износ царине и других увозних дажбина за ову робу утврђује се према стању робе и по прописима који важе на дан прихватања царинске декларације. Царинска вредност робе, као и износ царинског дуга утврђује се у складу са одредбама закона који уређује царински систем и царински поступак.

Корисник је дужан да омогући спровођење мера царинског надзора и контроле и води прописану евиденцију о роби која се увози, односно уноси у зону, извози, односно износи из зоне и користи у зони. Плаћање, наплаћивање, пренос, куповина и продаја у страним средствима плаћања и у динарима у зони врши се у складу са прописима о девизном пословању. Оснивање и пословање банака у зони врши се у складу са прописима о банкама. Обављање делатности осигурања у зони врши се у складу са прописима о осигурању. Радни односи између запослених и послодаваца (корисника) у зони уређују се уговором о раду, у складу са прописима који уређују рад и радне односе. Као покретачи и моделатори привредног развоја читавих региона, слободне зоне су значајни ствараоци нових радних места, носиоци технолошког развоја и страних инвестиција.⁵⁰

На унос добара у зону и пружање услуга у зони примењују се одредбе закона који уређује порез на додату вредност. Корисник, односно привредно друштво за управљање зоном, може имати пореске олакшице у складу са прописима који уређују порез на добит предузећа, порезе на имовину и порез на доходак грађана.

Слободне зоне, као посебно ограђени простори, неоспорно су значајне за развој и повећање конкурентности, како појединачних предузећа, тако и читаве привреде.⁵¹ Слободне зоне пружају огромне шансе за оснивање и развој малих и средњих предузећа и доприносе побољшању њиховог укупног пословања. Пракса је

⁴⁹ Закон о слободним зонама, „Сл. гласник РС“, бр. 62/2006, члан 20

⁵⁰ Стратегија развоја слободних зона у Републици Србији за период од 2018. до 2022. године, „Службени гласник РС“, број 48

⁵¹ Анђелковић, А., Бараћ, Н., (2017), Анализа конкурентности слободних зона у Републици Србији, *XXII Научни скуп, Регионални развој и демографски токови земаља Југоисточне Европе*, Универзитет у Нишу, Економски факултет, Ниш, стр. 341.

показала да многе земље захваљујући слободним зонама остварују значајне развојне резултате у поређењу са другим земљама. Наиме, земље које имају развијене слободне зоне остварују: значајан прилив страних директних инвестиција и нових технологија, пораст животног стандарда и повећање запослености. Оне земље које развијају слободне зоне имају већу конкурентску предност, остварују бржи привредни развој и ефикасније се укључују у међународне токове.⁵²

⁵² Костадиновић, И., Ранђеловић, М., (2015), Улога и значај слободних зона у привредном развоју: искуство Републике Србије и Европске уније, *Економика*, Вол. 61, бр. 4, Друштво економиста “Економика”, Ниш, стр. 98.

ГЛАВА II

2. ЦАРИНЕ – ПОЈАМ, ВРСТЕ И ЗНАЧАЈ

Царине и царинска политика представља један од основних инструмената ограничења спољне трговине. Њиховом применом могуће је утицати на смањење увоза и извоза робе, поштрити услове трговинске размене, али и у потпуности забранити увоз, извоз, па чак и транзит одређених производа. На тај начин обезбеђује се заштита домаће производње од иностране конкуренције кроз увођење заштитних царина и спровођење одговарајуће царинске политике, односно кроз примену протекционистичких мера у међународној трговини.⁵³

2.1. Дефиниција царина и правни оквир

Царине представљају инструмент заштитне политике националних економија који је прихваћен и у оквирима међународних конвенција у области спољнотрговинске политике, пре свега због одређених предности у односу на друге мере заштите. Као средство заштите, царина нема непосредно рестриктивно дејство, већ делује тржишно, односно путем реакције тржишта на раст цена увозне робе.⁵⁴

Правни оквир царина обухвата националне прописе, царинске тарифе, као и међународне споразуме који регулишу услове трговине. У савременом економском систему, царинска политика не функционише изоловано, већ је условљена и ограничена међународним обавезама државе, посебно када је реч о чланству у Светској трговинској организацији, регионалним интеграцијама или билатералним споразумима о слободној трговини.

Поред нормативног аспекта, царине имају и важну улогу у систему јавних финансија, јер могу представљати значајан извор прихода државног буџета. Међутим, у савременим условима развијених тржишта, њихова функција као

⁵³ Врањеш, М., (2012), Царине и царинска политика у функцији остваривања регионалних економских интеграција: пример Европске уније, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, Бр. 1, Правни факултет, Нови Сад, стр. 101.

⁵⁴ Хасанбеговић, Е., (2012), Царине и царински систем у Босни и Херцеговини, Универзитет Витез, Сарајево, стр. 1.

фискалног инструмента често уступа место њиховој улози као инструмента економске политике и заштите домаће привреде.

2.1.1. Појам и обележја царина

Царине се у економској и правној теорији посматрају као посебан облик јавних прихода који имају специфична обележја. Основно обележје царина је то што се наплаћују приликом преласка робе преко државне границе, што значи да је њихова примена директно повезана са спољнотрговинским токовима. За разлику од унутрашњих пореза, царине су најчешће усмерене на увозну робу, чиме имају заштитни и регулативни карактер.

Царинске дажбине могу се обрачунавати на више начина, у зависности од карактеристика робе, као што су њена вредност, тежина или количина. Висина царине може значајно варирати у зависности од земље порекла, врсте производа и трговинских споразума које држава има закључене са другим државама.⁵⁵ Царине су једна од пореских врста која спада у посредне порезе. Наиме, према учењу јавних финансија, сви порези се могу поделити на непосредне и посредне. Висина непосредних пореза се одређује на основу пореског извора и обвезникове пореске снаге. Најзначајнији облици у којима се јављају ови порези су порез на приходе, порез на имовину и порез на доходак.⁵⁶

Посредни порези, који се зову и порези на потрошњу, везани су за трошење дохотка. Најприсутнији од њих су порез на додату вредност, царине и трошарине (акцизе). Износ прописане обавезе посредног пореза се урачунава у продајну цену производа или услуге, чиме се она увећава, и порез, заправо, плаћа купац. Посредни порези су издашни за државну благајну поготово у раздобљима раста производње и увоза када се увећава потрошња. Опречно томе, када потрошња пада њихов обим се смањује.

Царина је јавна дажбина коју држава наплаћује у домаћој валути од власника робе приликом њеног преласка преко границе. Она представља први и најзначајнији инструмент спољнотрговинске политике, којом државе настоје да заштите сопствену недовољно развијену привреду (заштитне мере), осигурају буџетски приход

⁵⁵ [https://www.esic.edu/rethink/business/what-are-customs-duties-types-c\(18.01.2026.\)](https://www.esic.edu/rethink/business/what-are-customs-duties-types-c(18.01.2026.))

⁵⁶ Жарковић, Н., (2020), *Царине и царински систем – скрипта*, Факултет за пословни менаџмент БарАкадемске мастер студије, студијски програм Пословни менаџмент, Бар, стр. 6.

(фискалне мере), али и да регулишу одвијање трговине са неком другом земљом. Царине се могу примењивати на извоз, када се настоји спречити претеран извоз одређеног добра како би се избегла несташица у земљи, и на увоз. Када се каже царина, обично се мисли на царине на увоз добара. Основне функције царине су:⁵⁷

- заштита домаће производње од стране конкуренције, и
- приход (пуњење) државног буџета.

Када је тражња за страним робама веома изражена, онда се ограничење увоза много боље постиже применом квантитативних ограничења: контингента и дозвола. *Контингент* је одређена количина или вредност поједине робе која се сме извозити или увозити за унапред утврђени временски период, док је *дозвола* документ којим надлежни државни орган одобрава извоз или увоз одређене квоте неке робе.

Многе државе су користиле ове врсте спољнотрговинских ограничења, али услед општеприхваћеног става да су она на дуги рок штетна и за земљу која их уводи, ГАТТ је забранио њихову употребу. Све земље су биле дужне да сва квантитативна ограничења претворе у царине и да само царине користе као инструмент спољнотрговинске политике. Светска трговинска организација дозвољава само примену царина и то до одређене висине, а у плану је потпуна либерализација трговине.

Једно од основних обележја царина је њихова селективност, јер се оне не примењују на све производе у истом износу, већ се њихова висина разликује у зависности од врсте робе, њене намене, порекла и степена прераде. У пракси, сировине и репроматеријали често имају ниже царинске стопе, док готови производи могу бити оптерећени вишим стопама, како би се заштитила домаћа индустрија.

Царине представљају важан елемент у обликовању међународних трговинских односа, јер могу подстаћи или ограничити размену између држава. На пример, високе царине на одређене производе могу довести до значајног раста цена у земљи увоза, што негативно утиче на потрошаче јер смањује њихову куповну моћ и истовремено отежава приступ тржишту појединим извозним компанијама. Са друге стране, ниске или потпуно укинуте царине у оквиру споразума о слободној трговини могу повећати обим трговине, јер чине увоз јефтинијим за увознике и доступнијим крајњим потрошачима.⁵⁸

⁵⁷ Чипчић, М., (2015), *Међународна економија*, Свеучилиште у Сплиту, Свеучилишни одјел за стручне студије, Сплит, стр. 37.

⁵⁸ [https://www.esic.edu/rethink/business/what-are-customs-duties-types-c\(18.01.2026.\)](https://www.esic.edu/rethink/business/what-are-customs-duties-types-c(18.01.2026.))

Царине имају и утицај на конкуренцију, јер повећавају цену увозне робе и на тај начин омогућавају домаћим произвођачима да лакше пласирају своје производе на домаћем тржишту. Међутим, овакав ефекат може бити и негативан, јер се повећањем цене увозних производа често повећавају трошкови и за домаће произвођаче који зависе од увозних сировина или компоненти.

Царине се уводе ради остварења извесних циљева. Они се могу поделити на привредне, фискалне и социјалне циљеве. Привредни циљеви су разноврсни. Кључни задатак је, свакако, заштита домаће привреде. Царином се може обезбедити повећање цена увозне робе, подстицање развитка одређене привредне гране, дејство на састав трошкова и расподелу укупног домаћег производа, на улагања и слично. У случају да је главно дејство које се жели постићи увођењем царине убирање прихода у корист државног буџета, у њеној основи је фискални циљ. Социјални циљ се огледа у настојању да се очува животни стандард. То се постиже снижавањем царина на робу од важности за одређене социјалне групе, као што су прехранбени, хигијенски и други производи, у поређењу са царинама на луксузна добра и добра вишег стандарда.⁵⁹

2.1.2. Врсте царина

Царине се могу класификовати према више критеријума, што омогућава њихово прецизније разумевање и анализу њихове примене у пракси. Једна од најзначајнијих подела јесте подела на увозне, извозне и транзитне царине.

Увозне царине представљају најраспрострањенији облик царинских дажбина и примењују се на робу која се уноси на територију одређене државе. Њихова основна сврха је ограничавање увоза, обезбеђивање прихода за државни буџет и заштита домаће привреде од иностране конкуренције. У оквиру домаћег царинског система, ово је једина врста царине која се примењује, а истовремено је присутна у царинској пракси свих држава.⁶⁰ Иако су у прошлости често биле високе, савремени трендови у међународној трговини усмерени су ка њиховом постепеном смањењу.⁶¹

⁵⁹ Жарковић, Н., (2020), *op. cit.*, стр. 7.

⁶⁰ Динчић Д., Докић С., Ристић Ж., (2011), *Пореска и царинска политика*, Етностил, Београд, стр. 156.

⁶¹ Јеринић Д., Јеринић Д., (2012), *Основни институти царинског система и политике Србије*, Београдска пословна школа – Висока школа струковних студија, Београд, стр. 66.

Извозне царине се прописују ретко и углавном у ситуацијама када постоји економски интерес да се извоз одређених производа ограничи или потпуно забрани. Њихова заштитна улога огледа се у томе што се роба намењена извозу, услед наплате царине, поскупљује, чиме се смањује њена ценовна конкурентност на међународном тржишту. Ваља такође истаћи да се оваквим приступом царинењу роба два пута царини – једном у земљи извоза, други пут у земљи увоза. Два пута царинена роба постаје знатно скупља и тешко налази купца.⁶²

Циљ извозних царина је економска тешкоћа извоза како би се првенствено подмириле домаће потребе. Они су ретки у модерним економијама јер земље теже повећању извоза.⁶³

Транзитне царине су плаћање на робу која транзитира преко царинског подручја једне суверене земље.⁶⁴ Оне, дакле, могу постојати само у случају када се земља извозник иземља увозник не граниче.

На основу мерила оличеног у привредној сврси увођења, извршена је подела нафискалне, заштитне и социјално-политичке царине.⁶⁵

Суштина увођења фискалних царина огледа се у обезбеђивању прихода ради финансирања државних потреба. Оне се најчешће прописују за производе који се не производе на домаћем тржишту, већ се увозе из иностранства, при чему се примењују знатно више царинске стопе.⁶⁶ Од самог настанка царина, овај фискални карактер био је њихова доминантна одлика све до периода меркантилизма. Ипак, у савременим условима преовлађује став да царине више не остварују првенствено овај циљ.⁶⁷

Заштитне царине се уводе како би се производња у земљи сачувала од страних тржишних супарника и омогућио бржи и успешнији развитак домаће привреде. Оне делују на смањење обима увоза, зато што иностранна добра постају скупља занатлаћену царину. Истовремено, домаћа добра постају јефтинија, што утиче на раст њихове потрошње и производње у земљи. Ова врста дажбине има највећу примену у савременом царинском систему.

⁶² Жарковић, Н., (2020), *op. cit.*, стр. 8.

⁶³ Чипчић, М., (2015), *op. cit.*, стр. 37.

⁶⁴ Одаловић, Т., (2017), Улога царинске службе у сузбијању криминалитета, *Докторска дисертација*, Правни факултет за привреду и правосудје у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду, Нови Сад, стр. 32.

⁶⁵ Жарковић, Н., (2020), *op. cit.*, стр. 9.

⁶⁶ Глигић Ј., Сејменовић Ј., (2010), *Порески и царински систем и политика*, Факултет за пословне студије, Бања Лука, стр. 189.

⁶⁷ Јеринић Д., Јеринић Д., (2012), *op. cit.*, стр. 126.

Социјално-политичке царине се намећу, најпре, за поједине производе који су од значаја за одржавање животног стандарда становништва. По правилу се прописују ниже царинске стопе за основне животне намирнице (маст, уље, пшеница и друго). Према томе, царине се могу снижавати и у случајевима разорних природних непогода као што су, рецимо, земљотреси или поплаве.

2.1.3. Олакшице у погледу висине пореске стопе

Олакшице у погледу висине пореске стопе представљају механизме којима држава може умањити или потпуно ослободити одређену робу од царинског оптерећења, у складу са економским потребама и циљевима трговинске политике. Ове олакшице имају улогу да подстакну увоз робе која је неопходна за домаћу производњу, обезбеде снабдевање одређеним производима који недостају на домаћем тржишту или да омогуће развој стратешки важних сектора.

Најчешће се олакшице у погледу царинских стопа односе на увоз сировина, опреме и репроматеријала који се користе у домаћој индустрији, као и на робу која се увози у оквиру специфичних инвестиционих пројеката. Оне могу бити у облику снижених царинских стопа, привремених ослобођења или посебних тарифних режима.

2.1.4. Олакшице у погледу висине обрачунатог пореза

Олакшице у погледу висине обрачунатог пореза представљају мере којима се смањује укупан царински терет који субјект треба да плати, без обзира на прописану царинску стопу. Ове олакшице могу бити резултат државне политике подстицаја привреде, али и последица међународних споразума који предвиђају посебан статус одређених категорија робе.

У пракси, ове олакшице могу обухватити:

- ослобођење од плаћања царине за робу која има хуманитарни карактер;
- повластице за робу која се увози у научне, образовне и истраживачке сврхе;
- ослобођење за робу која се увози ради обнове производних капацитета или у оквиру одређених развојних програма;

- олакшице за робу која се привремено увози (нпр. за изложбе, сајмове или привремене радне потребе).

Ова врста олакшица има посебан значај у контексту подстицања економских активности и смањења трошкова пословања у условима међународне конкуренције.

2.2. Економско деловање царина

Економско деловање царина огледа се пре свега у њиховом утицају на цене, тражњу и понуду на тржишту. Увођењем царине на увозни производ повећава се његова цена на домаћем тржишту, што може довести до смањења потрошње увозних производа и повећања тражње за домаћим производима.

Увозна царина повећава цену увозне робе на домаћем тржишту, јер се царински трошак уграђује у продајну цену. Последично, царине делују на општи ниво цена и могу допринети инфлаторним притисцима у земљи која их уводи.⁶⁸ На тај начин царине делују као инструмент заштите домаће производње, јер домаћи произвођачи добијају повољнију позицију у односу на инострану конкуренцију. Међутим, економско деловање царина није искључиво позитивно. Повећање цена увозних производа може довести до раста трошкова живота и смањења куповне моћи становништва. Поред тога, ако домаћа производња није довољно развијена или конкурентна, царине могу довести до смањења избора производа и слабљења квалитета понуде на домаћем тржишту.

Постоји опасност да би више царине временом могле негативно утицати на глобални раст. Иако су неке земље постигле билатералне трговинске споразуме, просечне царинске стопе у Сједињеним Америчким Државама могу се задржати на нивоу који је, у савременом периоду, без преседана. Показатељ те динамике је чињеница да су приходи САД од царина до јула 2025. године већ били четвороструко увећани.

Пораст трошкова трговине већ почиње да се одражава на пословне резултате појединих производних сектора, кроз пад корпоративних зарада. Уједно, најновији амерички макроекономски подаци – попут слабије приватне потрошње, трајније

⁶⁸ Kohlscheen, E., Rungcharoenkitkul, P., Xia, D., Zampolli, F., (2025), *Macroeconomic impact of tariffs and policy uncertainty*, BIS Bulletin, No. 110, Bank for International Settlements, Basel, p. 1.

инфлације и постепеног слабљења показатеља на тржишту рада – указују на појаву нових сигнала економске слабости.

Снижен ниво поверења потрошача у развијеним економијама и земљама у развоју, у комбинацији са slabим инвестицијама услед продужене неизвесности, може додатно оптеретити домаћу тражњу у наредном периоду. Инфлаторни ефекти царина могу бити значајни, али неће бити равномерно распоређени међу државама, пре свега због претежно једностраног карактера појединих трговинских мера. У Сједињеним Америчким Државама, као земљи која је уводила царине, раст увозних цена може довести до јачања инфлаторних притисака, док су последице по друге државе мање извесне. С једне стране, слабија извозна тражња, скретање трговине и ап्रेसијација валуте могу утицати на смањење инфлације у појединим државама. Са друге стране, уколико царине доведу до поремећаја у ланцима снабдевања, глобално посматрано може се јавити раст инфлације. Имајући у виду да је постпандемијски талас инфлације још увек свеж у колективном сећању, очекивања у погледу инфлације могла би у таквом сценарију бити мање стабилна и теже „усидрена“.⁶⁹

2.3. Макроекономски ефекти

Макроекономски ефекти царина огледају се у њиховом утицају на трговински биланс, економски раст, запосленост и инфлацију. Уколико царине доведу до смањења увоза, могуће је побољшање трговинског биланса, нарочито у ситуацијама када се повећава потрошња домаћих производа. Поред тога, раст домаће производње може позитивно утицати на запосленост и раст бруто домаћег производа. Пошто је директан ефекат увођења царина повећање цене увезеног производа, примена царина дестимулише домаћу потрошњу и подстиче домаћу производњу. Генерално, утицај царина на домаћу производњу и потрошњу се графички сагледава анализом равнотежних цена без царина и уз примену царина.⁷⁰

Ако се претпостави да држава (мала економија која нема утицаја на међународне трговинске односе) намеће царину на производ. Увођење царине изазива прераспделу производних ресурса са производње производа на производњу производа, што доводи до погоршања ефикасности производње. Произвођачи, због

⁶⁹ Kohlscheen, E., Rungcharoenkitkul, P., Xia, D., Zampolli, F., (2025), *op. cit.*, p. 1.

⁷⁰ Чипчић, М., (2015), *op. cit.*, стр. 42.

царинске заштите, повећавају производњу производа и иако нису ефикасни у његовој производњи. Зашто онда ово раде? Зато што увођење царине на производ и чини га скупљим на домаћем тржишту, па су произвођачи производа у позицији да повећавају његове цене (јер је страни производ и због царине скупљи) и остварују профит који није резултат ефикасног пословања. Због увођења царина долази до повећања односа цена у земљи, што узрокује пад реалног дохотка.

Услед промене односа цена у земљи (повећање цене производа и) долази до пада потрошње производа и који се остварује кроз:⁷¹

- ефекат замене и потрошња скупљег производа и замењује се потрошњом производа к да би остала на истом нивоу задовољења потреба.
- ефекат прихода услед пада релативног дохотка (непромењен износ апсолутног дохотка у условима раста цене производа) укупна потрошња се смањује и манифестује се кроз прелазак на нижу друштвену криву индиферентности.

Када се сумирају ефекте, царина у суштини редистрибуира приход од потрошача до произвођача. Са друге стране, царине могу довести до повећања цена и подстицања инфлаторних притисака, што негативно утиче на стабилност економије. Такође, уколико друге земље одговоре реципрочним мерама, може доћи до смањења извоза, што угрожава домаће произвођаче који зависе од међународних тржишта.

Макроекономски ефекти царина у великој мери зависе од степена отворености економије, структуре увоза и извоза, као и од развијености домаћих производних капацитета. Из тог разлога, у савременим условима, царинска политика мора бити пажљиво дефинисана како би се остварио баланс између заштите домаће економије и очувања стабилности у међународној трговини.

⁷¹ Чипчић, М., (2015), *op. cit.*, стр. 42.

ГЛАВА III

3. ЕКОНОМСКИ ЕФЕКТИ ЦАРИНА

Царине као инструмент трговинске политике имају сложене и вишеслојне ефекте који се испољавају на микроекономском и макроекономском нивоу. Њихово деловање не ограничава се само на повећање цена увозне робе, већ утиче и на расподелу ресурса у привреди, конкурентност домаћих произвођача, структуру потрошње, инвестиционе токове и функционисање глобалних ланаца снабдевања. Економски ефекти царина могу бити и позитивни и негативни, у зависности од конкретног економског контекста, степена развијености националне привреде и начина на који се мере примењују. У кратком року царине могу заштитити домаћу индустрију и стимулисати производњу, док у дугом року могу довести до смањења ефикасности, слабљења конкуренције и раста цена.

3.1. Ефекти на обим трговине

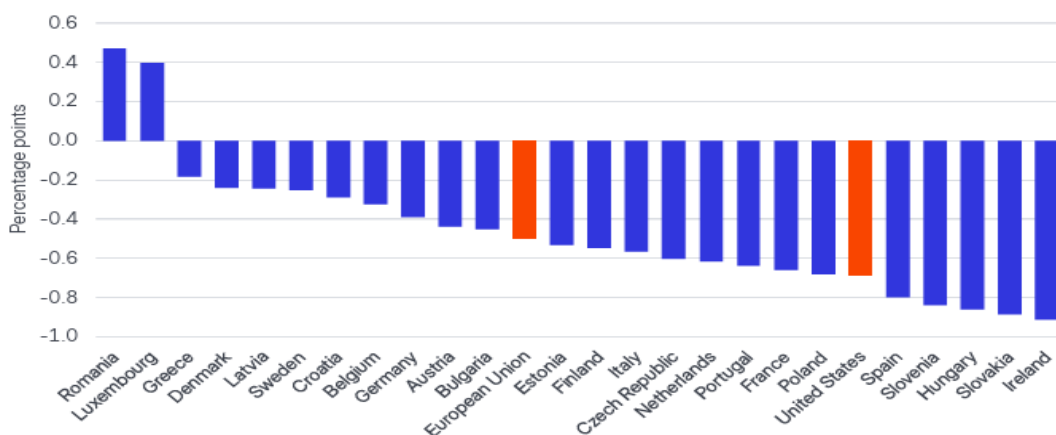
Један од најдиректнијих ефеката царина односи се на промену обима међународне трговине. Увођењем или повећањем царина на увоз, расте цена увозних производа на домаћем тржишту, што доводи до смањења тражње за увозном робом. Потрошачи се у таквим условима често окрећу домаћим заменама или траже алтернативне изворе снабдевања из земаља са повољнијим царинским режимом.

Смањење увоза може допринети побољшању трговинског биланса у кратком року, али истовремено може довести до пада укупног обима трговинске размене и смањења економске активности. Уколико домаћа производња није у могућности да у потпуности замени увоз, може доћи до несташица, повећања цена и погоршања квалитета понуде на домаћем тржишту. Такође, увођење царина може довести до одговора других земаља путем реципрочних мера, што резултира смањењем извоза и додатним падом обима трговине.

У савременим условима, царине често не утичу само на готове производе, већ и на сировине и компоненте које су неопходне за производњу. На тај начин, смањење увоза може ограничити производни капацитет домаће индустрије и индиректно смањити извоз, што показује да царинске мере имају комплексније последице него што се на први поглед чини.

На Графикону1 приказани су очекивани ефекти увођења увозне царине од 10% на све производе на раст БДП-а у 2025. години. Са изузетком стручњака из Румуније и Луксембурга, економисти широм ЕУ очекују да би укупни утицај на производњу у земљама њихове експертизе био негативан, у просеку око -0,5 процентних поена. Највећи пад стопе раста очекује се у Мађарској, Словачкој и Ирској, где се процене крећу око -0,9 процентних поена. У већини осталих земаља очекивани ефекат се налази у распону од -0,2 до -0,8 процентних поена, што указује на претежно контракциони утицај наведене мере. Са друге стране, стручњаци из Литваније и Грчке предвиђају само благе негативне последице по економски раст.⁷²

Графикон 1: Очекивани ефекти увођења увозне царине од 10% на све производе на раст БДП-а у 2025. години⁷³

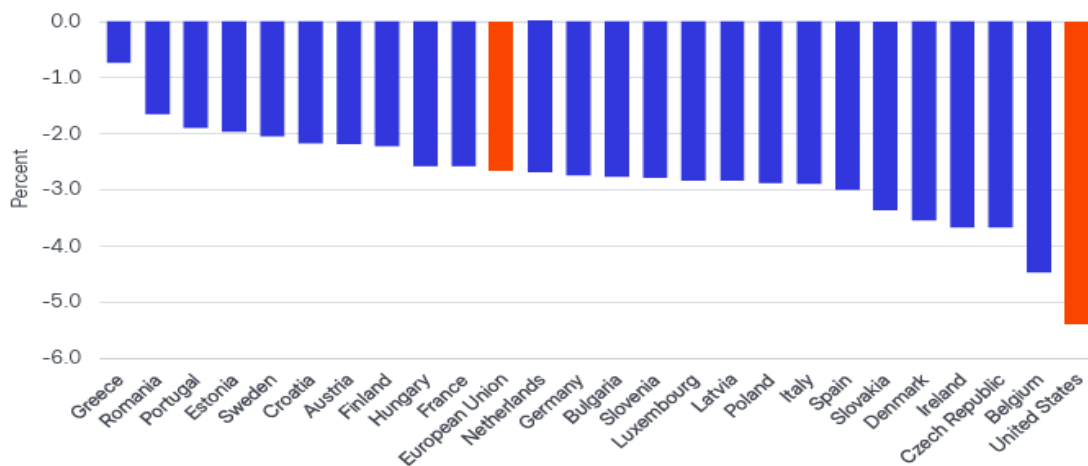

Интересантно је да економски експерти из Сједињених Америчких Држава очекују нешто израженији пад привредног раста услед увођења царина (-0,7 процентних поена) у односу на просечну процену економиста из ЕУ (-0,5 процентних поена). Постоји и изражен степен сагласности када је реч о ефектима на трговину. Скоро сви испитаници очекују да ће укупан обим трговине опасти након увођења увозне царине од 10% (Графикон 2). Највећи пројектовани пад очекује се у Белгији (-4,5%), што се може објаснити њеном улогом значајног трговинског чворишта и логистичког центра. Најмања смањења трговинског обима предвиђају се у Литванији (-0,2%) и Грчкој (-0,7%).

⁷² Gräeus, C., Heil, P., Potrafke, N., Schmid, R. Tähtinen, T. (2025), The Economic Consequences of Tariffs and Trade Policy Uncertainty, *ECONPOL Policy Brief*, Vol. 79, No. 9, CESifo GmbH, p. 4.

⁷³ Gräeus, C., Heil, P., Potrafke, N., Schmid, R. Tähtinen, T. (2025), *op. cit.*, p. 4.

Графикон 2: Укупан обим трговине након увођења увозне царине од 10%⁷⁴

За остале земље, стручњаци процењују да ће пад обима трговине бити у распону од -1,6% до -3,7%. Посебно је значајно да економски експерти из Сједињених Америчких Држава очекују још израженији пад трговинског обима (-5,4%) него експерти из било које државе чланице Европске уније.⁷⁵

3.2. Ефекти на конкурентност

Царине имају значајан утицај на конкурентност домаћих и страних произвођача. Њихова основна намера је да поскупљивањем увозних производа омогуће домаћим произвођачима повољнију позицију на домаћем тржишту. У таквим условима, домаћа предузећа добијају простор да повећају продају, прошире производњу и остваре већи профит, што може подстаћи раст запослености и инвестиција. Међутим, ефекат царина на конкурентност није увек позитиван. Уколико домаћа индустрија дугорочно ужива висок степен заштите, може доћи до смањења мотивације за иновације, технолошки развој и унапређење квалитета производа. Недостатак конкуренције може довести до стагнације производних

⁷⁴ Gräeus, C., Heil, P., Potrafke, N., Schmid, R. Tähtinen, T. (2025), *op. cit.*, p. 7.

⁷⁵ Gräeus, C., Heil, P., Potrafke, N., Schmid, R. Tähtinen, T. (2025), *op. cit.*, p. 7.

процеса и опадања ефикасности, што на дуги рок смањује конкурентност домаћих предузећа, посебно на међународном тржишту.

Што је мање трговинских баријера, то је веће потенцијално тржиште на којем предузећа могу међусобно да конкуришу. То доприноси ономе што економисти називају „конкуренијом по заслугама“, јер предузећа стичу тржишни удео тако што надмашују конкуренцију у квалитету, трошковима или услузи, а не захваљујући вештачкој заштити.⁷⁶

Предузећа која послују у међународној конкуренцији то посебно добро разумеју. Јозеф Шумпетер је овај процес назвао „креативна деструкција“, односно трајни процес обнове у којем мање успешни учесници уступају место иновативнијим новајлијама. Та динамика подстиче инвестиције, развој нових идеја и стварање савремених решења, док потрошачи имају корист од нових производа и услуга, бољег квалитета и нижих цена. Поред тога, шире тржиште доноси и већи потенцијал зараде за иновације које се покажу успешним. Америчке царине нарушавају наведени механизам, јер доводе до фрагментације трансатлантског трговинског простора и смањују конкурентски притисак на америчком тржишту. У таквим условима, домаће компаније могу добити заштиту од страних конкурената не зато што су ефикасније или квалитетније, већ због неравноправног тржишног оквира који страним фирмама отежава наступ.

Заштита од иностране конкуренције утиче на раст цена у САД, док истовремено смањује притисак на америчка предузећа да иновирају и унапређују производњу. Једна од основних идеја иза царина јесте да стране компаније које извозе у САД преместе производњу унутар америчке територије. Ипак, тај процес је спор и скуп, јер подразумева дуплирање производних капацитета, губитак економије обима и додатне инвестиционе трошкове. Европске компаније којима је америчко тржиште важно принуђене су да траже привремена и често сложена решења, било кроз отварање производње у САД, било кроз преоријентацију на друга тржишта или реорганизацију ланца вредности.⁷⁷

Царине могу уништити велики део постојећих трговинских односа, али не у Шумпетеровом смислу креативне обнове. Уместо да ослободе ресурсе за продуктивније активности, трговинске баријере спречавају конкуренцију и коче иновације. Свести питање одговора Европске уније на једноставну дилему – да ли

⁷⁶ <https://www.acm.nl/en/publications/import-tariffs-and-competition> (24.01.2026.)

⁷⁷ <https://www.acm.nl/en/publications/import-tariffs-and-competition> (24.01.2026.)

узвратити истом мером – значило би занемарити комплексност економских последица. Увођење истих царина на увоз из САД повећало би цене и у Европи, а не би нужно подстакло иновативност, већ би, напротив, могло додатно умањити конкурентски притисак.

Из перспективе конкуренције и иновација, рационалнији приступ би био да се фокус помери са директног сукобљавања ка јачању сопствене позиције. Такав приступ се може описати као усмеравање силе противника у своју корист, слично принципима аикида и џудоа. У практичном смислу, то би значило примену препорука из Драгијевог извештаја (2024) о јачању европске конкурентности, уз двоструки правац деловања.

Прво, потребно је снажно подржати развој иновативних екосистема унутар Европске уније, уз повезивање ланаца вредности и бољу координацију на европском нивоу. С обзиром да је ЕУ већ значајно напредовала у регулацији дигиталне економије, време је да се поставе темељи за развој европских алтернатива великим технолошким компанијама. Као пример се може навести концепт „EuroStack“, који подразумева европски дигитални ланац вредности заснован на сопственој инфраструктури, нарочито у области cloud услуга.

Друго, неопходно је уклонити преостале трговинске баријере унутар саме Европе. Јединствено тржиште би на тај начин делимично надоместило фрагментацију изван тог простора. Према наводима ММФ-а, унутрашње препреке у ЕУ по ефекту су упоредиве са царином од приближно 44% на робу и 110% на услуге, док је ефективна царина на увоз изван ЕУ око 3%. Смањење унутрашњих баријера омогућило би развој прекограничних индустријских кластера, брже ширење успешних предузећа и јачање конкурентности.

Царине доводе до фрагментације тржишта и слабе механизме „креативне деструкције“, односно иновациони замах. Иако је узвратна реакција привлачна као средство притиска, дугорочно би могло бити ефикасније да Европа јача сопствену иновативност и уклања препреке у оквиру сопственог тржишта. На тај начин би се повећала корист за европску привреду и истовремено оснажила стратешка аутономија, јер би се умањила зависност од великих технолошких система изван Европе. Осим тога, овакав приступ доприноси већој стабилности у условима неизвесности, уместо да додатно подстиче нестабилност.

Суочавање са америчким царинама је неизбежно, али је неизвесно да ли би уступци или одмазда значајно променили америчку политику. Истовремено, царине су скупа мера и за саму америчку економију, а њихова цена постаје још већа уколико Европа одлучно приступи јачању сопствене конкурентности и иновативности. Иако се примена препорука Драгијевог извештаја тренутно одвија споро, управо америчке царине могу послужити као подстицај да се ове реформе спроведу брже и одлучније.⁷⁸

3.3. Утицај царина на мреже ланца снабдевања

Савремена међународна трговина карактерише се високим степеном интеграције производних процеса кроз глобалне ланце снабдевања. У тим условима, царине не делују само као мера која поскупљује финални производ, већ могу утицати на читав процес производње, транспорт и испоруку. Поред непосредног утицаја који царине имају на трговину, оне могу деловати на привредни раст и инфлацију и путем индиректних канала, који се често не узимају у обзир у стандардним (основним) економским моделима. Више царине могу изазвати поремећаје у ланцима снабдевања и довести до скретања трговине, док продужени трговински преговори могу створити повећану неизвесност која негативно утиче на домаћу тражњу.⁷⁹

3.3.1. Импликације трошкова

Импликације трошкова представљају један од најзначајнијих утицаја царина на ланце снабдевања. Увођењем царина на компоненте, полупроизоде или сировине, долази до повећања производних трошкова предузећа која зависе од увоза. Овај раст трошкова преноси се на цену финалног производа, што може умањити његову конкурентност на тржишту.

Поред директних трошкова, царине изазивају и индиректне трошкове у виду додатних административних процедура, кашњења у испоруци, потребе за

⁷⁸ <https://www.acm.nl/en/publications/import-tariffs-and-competition> (24.01.2026.)

⁷⁹ Kohlscheen, E., Rungcharoenkitkul, P., Xia, D., Zampolli, F., (2025), *op. cit.*, p. 3.

складиштењем и повећаних логистичких трошкова. Сви ови фактори доприносе расту укупних трошкова пословања и смањењу ефикасности производње.

3.3.2. Поремећаји у ланцима снабдевања

Поремећаји у ланцима снабдевања могу појачати инфлаторне притиске чак и у економијама у којима су ценовни ефекти царина, посматрани кроз трговински канал, релативно ограничени. Ови поремећаји могу настати на два начина. Прво, повећање царина на интермедијарне инпуте може довести до тога да производња појединих добара постане прескупа, било у потпуности, било у обиму који је раније био остварив, што може створити несташнице или „уска грла“ у нижим фазама ланца снабдевања. Друго, предузећа могу бити суочена са ограничењима финансирања, јер раст трошкова инпута повећава потребу за обртним капиталом. Иако већина показатеља који прате стање у ланцима снабдевања за сада не указује на постојање активних поремећаја, недавни пад прекопацифичког транспорта робе, закључно са јулном, упућује на ризике који се развијају и захтевају пажљиво праћење. Једном када се поремећаји активирају, они могу врло брзо ескалирати и постати самоодрживи, на пример услед „*bullwhip*“ ефекта, односно ланчане реакције претераних поруцбина и нестабилности у снабдевању.⁸⁰

Поремећаји се посебно одражавају на индустрије које функционишу по принципу „тачно на време“ (*just-in-time*), где је неопходно да компоненте стижу у прецизно одређеним роковима. Чак и мала кашњења могу довести до обуставе производних линија, што изазива значајне финансијске губитке.

Са циљем избегавања већих царина, извоз може бити преусмерен и преусмерено транспортује преко земаља у којима су царинске стопе ниже, што може створити дефлаторне притиске на тим тржиштима услед повећане понуде. Најновији подаци о трговини указују да је до скретања трговине могло долазити већ током дужег периода, још у фази када су се трговинске тензије само назирале. Обим кинеског извоза је у последњим годинама снажно растао, чак и уз пад извозних цена, док је у првој половини текуће године извоз ка Европској унији и земљама ASEAN-а наставио да расте, док је извоз ка Сједињеним Америчким Државама нагло опао.

⁸⁰ Kohlscheen, E., Rungcharoenkitkul, P., Xia, D., Zampolli, F., (2025), *op. cit.*, p. 3.

3.3.3. Стратешка реорганизација

Стратешка реорганизација представља реакцију предузећа на промене у царинској политици, која се може односити на промену добављача, преношење производње у друге земље или реструктурирање пословних активности. Предузећа често настоје да преместе делове производног процеса у земље где су царине ниже или где постоје повољнији трговински споразуми.

Реорганизација може подразумевати и развој домаћих добављача како би се смањила зависност од увоза. Међутим, овакав процес захтева време, инвестиције и развој производних капацитета, што није увек лако оствариво. У том смислу, царине могу довести до дубљих структурних промена у начину функционисања компанија и целокупне привреде.

3.3.4. Утицаји по индустријама

Утицаји царина нису једнаки у свим секторима, јер зависе од степена увозне зависности, структуре трошкова и карактеристика тржишта. Индустрије које се ослањају на увозне сировине и компоненте могу бити посебно погођене, јер раст трошкова доводи до пада конкурентности.

Примена царина ради заштите „младих индустрија“ (*infant industries*) може се уочити у стратегији индустријализације засноване на супституцији увоза (*Import Substitution Industrialization – ISI*), коју су примењивале бројне земље у развоју. У оквиру овог приступа, држава у земљи у развоју уводи царине на увозне производе у оним индустријама за које жели да подстакне раст и развој. На тај начин се повећава цена увозних производа и ствара домаће тржиште за робу произведену унутар земље, док се истовремено домаће индустрије штите од потискивања услед конкурентнијих цена страних произвођача. Оваква политика може допринети смањењу незапослености и омогућити земљама у развоју да постепено пређу са извоза примарних пољопривредних производа на производњу и пласман финалних индустријских добара.⁸¹

Међутим, овакав протекционистички приступ често је предмет критика, пре свега због високих трошкова који настају услед субвенционисања развоја младих

⁸¹ <https://www.investopedia.com/articles/economics/08/tariff-trade-barrier-basics.asp> (23.01.2026.)

индустрија. Уколико се индустрија развија без довољног нивоа конкуренције, постоји ризик да ће производити робу слабијег квалитета и уз ниже нивое ефикасности. Поред тога, средства која држава издваја за одржавање таквих индустрија могу оптеретити јавне финансије и негативно утицати на укупни економски раст.

3.4. Макроекономска стабилност и царине

Царине утичу и на макроекономску стабилност кроз њихов однос са инфлацијом, девизним курсом, трговинским билансом и инвестиционим токовима. Повећање цена увозних производа може довести до инфлаторних притисака, што угрожава ценовну стабилност. Ово је посебно изражено у случају када увоз обухвата основне животне намирнице, енергенте или производе који немају адекватне домаће замене.

Царине најдиректније утичу на привредни раст и инфлацију посредством трговинских токова. У државама које увode царине, долази до раста цена увоза, што умањује реалне приходе и укупну тражњу, па се ова мера може испољити као негативан понудни шок, односно као стагфлаторни притисак. Односно, расподела терета прилагођавања између пада производње и раста инфлације зависи од тога како предузећа прилагођавају своје марже и колика је ценовна еластичност потрошње домаћинства, а на те факторе утичу и тржишна моћ фирми и степен супститутивности између роба.⁸²

Са друге стране, за земље које су изложене царинама, доминантан ефекат може бити пад извозне тражње са тржишта држава које су царине увеле, што само по себи доводи до смањеног раста и нижих инфлаторних притисака. Интензитет домаћих последица у значајној мери зависи од степена зависности од спољне трговине, док на глобалном нивоу трговинске везе и међународни ланци снабдевања могу преносити и појачавати стагфлаторне ефекте.

Смањење увоза може утицати на побољшање трговинског биланса, али ако дође до пада извоза услед реципрочних мера других земаља, ефекат може бити супротан. Стабилност макроекономског система зависи од балансирања између

⁸²Kohlscheen, E., Rungcharoenkitkul, P., Xia, D., Zampolli, F., (2025), *op. cit.*, p. 2.

заштите домаће привреде и потребе за одржавањем отворене економије која је укључена у међународне трговинске токове.

Трговински модели пружају одређене увиде у квантитативне ефекте царина кроз трговински канал. Ови модели доследно указују на то да царине доводе до смањења привредног раста у већини земаља, мада се интензитет тог пада разликује у зависности од државе, типа модела и конкретног сценарија. Сједињене Америчке Државе се најчешће издвајају као економија која је највише погођена, будући да су царине уведене према широком спектру трговинских партнера, при чему се у кратком и средњем року пројектује пад стопе раста за око један процентни поен.

Ефекти на друге велике економије, укључујући еврозону и Кину, углавном се процењују као мањи, али су у већој мери условљени избором модела и методологијом анализе. Разматрање више сценарија, који обухватају различите нивое царина и могућност одмазде трговинских партнера, додатно проширује распон могућих исхода. Ипак, Сједињене Државе остају економија која је најизраженије погођена, како у погледу раста, тако и у погледу инфлације. У сценаријима са највишим царинама и израженим мерама одмазде, након Сједињених Држава, најјачи стагфлаторни ефекти очекују се у Канади и Мексику.⁸³

3.5. Политичке и економске импликације

Увођење царина је често снажно политизовано питање. Повећана конкуренција која долази од увозне робе може угрозити домаће индустрије.⁸⁴ Царине често имају и политичку димензију, јер се користе као средство притиска или као инструмент преговора у међународним односима. Увођење царина може довести до трговинских спорова, нарушавања дипломатских односа и економских санкција. У глобалној економији, царине могу постати средство економског надметања, што доводи до појаве трговинских ратова који имају негативне последице на светску трговину. У таквим околностима, домаћа предузећа могу отпуштати раднике или премештати производњу у иностранство како би смањила трошкове, што за последицу има раст незапослености и незадовољство бирачког тела.

⁸³ Kohlscheen, E., Rungcharoenkitkul, P., Xia, D., Zampolli, F., (2025), *op. cit.*, p. 2.

⁸⁴ <https://www.investopedia.com/articles/economics/08/tariff-trade-barrier-basics.asp> (23.01.2026.)

Економске импликације царина у овом контексту обухватају несигурност на тржиштима, смањење инвестиција и успоравање привредног раста. Предузећа у условима нестабилности често одлажу инвестиционе одлуке и смањују обим производње, што може имати дугорочно негативан утицај на економију.

Савремено поновно јачање трговинског протекционизма представља значајно одступање од послератног међународног економског консензуса који је био заснован на слободној трговини и трговини уређеној правилима. Један од најзначајнијих примера оваквог развоја догађаја јесте политика Сједињених Америчких Држава у периоду председниковања Доналда Трампа, када је у годинама 2018–2020 уведен низ царина. Ове мере су биле усмерене на исправљање, како се тврдило, неповољних трговинских дефицита и подстицање поновног оживљавања домаће индустријске производње, али су истовремено изазвале низ одмаздних мера других држава и довеле до ширих последица по глобалну економију.

Такозвани „царински рат“ је убрзо превазишао оквир билатералних односа између Сједињених Америчких Држава и Кине и почео да утиче на глобалне ланце снабдевања, тржишта роба, као и на макроекономске перформансе како развијених, тако и земаља у развоју.⁸⁵

Последице ових царина превазилазе оквир билатералних трговинских спорова. Савремени системи производње карактеришу се развијеним и густо испреплетеним глобалним ланцима вредности (GVCs), у којима интермедијарни производи више пута прелазе државне границе пре него што доспеју до крајњих корисника. Увођење царина у таквим условима нарушава наведене производне мреже, повећава трошкове производње и ствара неизвесност за мултинационалне компаније које зависе од стабилних и предвидивих прекограничних токова инпута. Поремећаји се не односе искључиво на државе које су директно укључене у царински сукоб, већ се шире и на периферне економије које су у ланце снабдевања укључене путем интермедијарне трговине. Услед појачане нестабилности, последице су осетили и робна тржишта, логистички токови, као и инвестиционе одлуке привредних субјеката.

Са макроекономског становишта, Трампов царински рат представља својеврстан „природни експеримент“ за анализу односа између рестриктивне трговинске политике и међународних економских перформанси. За разлику од

⁸⁵ Behera, J., (2025), Global Ripple Effects of the Trump Tariff War on Trade, Economic Growth, and Inflation, Ravenshaw University, Department of Statistics, Ravenshaw University, Cuttack, p. 1.

ранијих историјских примера трговинских ограничења, као што су мере из 1930-их година или период након нафтних криза, епизода из 2018–2020. године одвијала се у условима развијене дигиталне интеграције, just-in-time производње и високе финансијске глобализације. Управо због тога овај случај се може посматрати као квази-природни експеримент, односно као изненадни и егзогени шок унутар иначе либерализованог међународног трговинског поретка. Анализа начина на који су се у том периоду у различитим земљама прилагођавали трговински токови, привредни раст и инфлација пружа важан увид у снагу, али и рањивост савремене глобализоване економије.⁸⁶

3.6. Адаптивне стратегије и технолошка интеграција

У условима појаве царинских баријера, предузећа развијају различите адаптивне стратегије како би смањила негативне ефекте. Ове стратегије укључују диверсификацију тржишта, тражење алтернативних добављача, улагање у домаћу производњу и оптимизацију логистичких процеса.

Једна од најраспрострањенијих адаптивних мера које примењују привредни субјекти јесте диверсификација трговинских партнера и изворишта набавке. Због тога је трговинска мрежа путем које се остварује међународна размена, односно разноврсност трговинских партнера мерена показатељем диверсификације трговинских партнера (*Trade Partner Diversification* – TPD), од посебног значаја са аспекта економске неизвесности.⁸⁷ Како царине могу значајно утицати на цену интермедијарних производа и компоненти, компаније су приморане да траже алтернативне канале снабдевања како би умањиле ризик од нестабилности трошкова и кашњења испорука. У пракси, то доводи до прерасподеле производних фаза између држава, као и до преусмеравања извоза ка тржиштима која имају повољније тарифне услове.

Оваква адаптација може у кратком року ублажити негативне ефекте царина, али истовремено повећава трошкове организације производње, смањује економију обима и ствара додатне административне и логистичке изазове. При томе, што су ланци вредности сложенији и више интегрисани, то је осетљивост на тарифне

⁸⁶ Behera, J., (2025), *op. cit.*, p. 2.

⁸⁷ Önder, A., Yilmazkuday, H., (2014), Trade Partner Diversification and Growth: How Trade Links Matter, Federal Reserve Bank of Dallas Globalization and Monetary Policy Institute, Working Paper, No. 192, p. 12.

шокове израженија, јер се поремећаји могу пренети на велики број посредних учесника у трговини. Стога, из перспективе благостања, уз неизмењене остале услове, остваривање међународне трговине са ширим кругом држава представља важан предуслов за бржи привредни раст и развој.

Применом праг-анализа (*threshold analyses*) утврђено је и да земље могу користити своје трговинске мреже као механизам компензације за ниске нивое финансијске дубине, високе стопе инфлације и недовољно развијен људски капитал. Овај налаз је нарочито значајан за земље у развоју, у којима су, у просеку, финансијска дубина ограничена, инфлација изражена, а људски капитал на nižем нивоу. Из тог разлога, укључивање у квалитетније и шире трговинске мреже кроз мултилатералне, а не искључиво билатералне или регионалне споразуме о слободној трговини, односно кроз већи степен глобализације међународне трговине, постаје од посебне важности, посебно за земље у развоју.⁸⁸

Адаптивне стратегије држава и компанија све више подразумевају реорганизацију глобалних ланаца вредности, што обухвата промену географије производње, редефинисање транспортних рута и увођење „редундантних“ капацитета. Иако овакав приступ може повећати отпорност на кризе и тарифне шокове, он често доводи до повећања трошкова производње услед премештања фабрика, удвостручавања залиха и слабљења предности специјализације.

Са аспекта макроекономије, тарифни шокови и неизвесност у трговинској политици могу утицати и на пад инвестиција, јер компаније одлажу или смањују улагања у условима повећаног ризика, што се објашњава „real options“ приступом у којем субјекти радије чекају јаснији сигнал пре него што преузму неповратне трошкове

Према Collosa (2020), информационе технологије утичу на улогу царине на више начина и пружају бројне могућности за унапређење повезаности између царинских органа, привредних субјеката и других граничних служби, чиме се повећава продуктивност, што се на крају одражава и на већи економски раст.⁸⁹ И други аутори истичу да дигитализација царине постаје све хитнија, при чему Европска унија настоји да кроз дигитализацију царинске контроле успостави

⁸⁸ Önder, A., Yilmazkuday, H., (2014), *op. cit.*, p. 12.

⁸⁹ Collosa, A., (2020), Digitalization of customs: some trends purpose of the recent EU plan, Dostupno na: <https://www.linkedin.com/pulse/digitalization-customs-some-trends-purpose-recent-eu-plan-collosa/> (23.01.2026.)

равнотежу између поједностављења царинских формалности за легитимне пословне субјекте и ефикасне контроле у циљу заштите финансијских и економских интереса ЕУ, заштите животне средине, пословног сектора и грађана Европске уније.⁹⁰ Ови аутори сумирали су укупан утицај дигитализације у царинској области као аутоматизацију процеса обраде главних царинских поступака, аутоматску размену података између царинских администрација држава чланица и обраду, анализу и складиштење података.⁹¹

Њена основна улога огледа се у убрзавању протока робе, повећању предвидивости царинских поступака и смањењу трошкова који настају услед административних баријера. Ово је од посебног значаја јер савремене трговинске мере све више делују преко процедуралних трошкова (кашњења, документације, провера), а не искључиво кроз висину царине. У том контексту, посебан значај има концепт „Јединственог шалтерског система“ (Single Window), који омогућава да учесници у трговини и транспорту предају стандардизоване информације и документацију путем једне улазне тачке ради испуњења свих увозних, извозних и транзитних регулаторних захтева.

3.7. Бесцаринска подручја, санкције и селективне царинске мере у глобалној трговини

Многе земље широм света успоставиле су слободне зоне (*Free Trade Zones-FTZs*) као један од механизма за подстицање економског развоја. Слободне зоне обезбеђују пореске олакшице и друге регулаторне изузетке, што је допринело олакшавању трговине, оснивању предузећа и привлачењу страних инвестиција. Истраживања указују да број слободних зона расте, као и обим робних токова који пролазе кроз њих.⁹²

Иако слободне зоне доносе јасне економске користи државама домаћинима, постоји и могућност њихове злоупотребе од стране криминалних организација ради

⁹⁰ Renizal, N., Kadieva, B., Mladenov, V., Yaneva, V., Doynova, N., Ivaylova, R., (2024), Vazmozhnosti I predizvikatelstva pri digitalizat siyatana mitnitsitr, Mitnicheskahronika, Agentsiya „Mitnitsi”, No. 1, pp. 19-22.

⁹¹ Mrinova, V., (2024), Artificial intelligence in Customs, СЕРИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ НАУКИ, Vol. 13, No. 1, University of Economics – Varna, p. 254.

⁹² OECD/EUIPO (2018), Trade in Counterfeit Goods and Free Trade Zones: Evidence from Recent Trends, OECD Publishing, Paris/EUIPO, p. 6.

транспорта и кријумчарења фалсификоване и пиратске робе. То отвара двоструку забринутост: с једне стране, због утицаја криминала и нелегалне трговине на добро управљање, јавну безбедност и владавину права, а са друге стране, због негативног утицаја трговине фалсификатима на легитимну конкурентску предност носилаца права, што посредно може умањити иновативност, угрозити запосленост и успорити дугорочни економски раст.

Недавни извештај OECD–EUIPO, под називом *Mapping the Real Route of Trade in Fake Goods*, идентификовао је ризике који произилазе из нелегалне трговине фалсификованом робом која пролази кроз слободне зоне, као и основне изазове у погледу постојећих празнина у систему спровођења прописа. Налази овог извештаја довели су до хипотезе да значајан део укупне нелегалне трговине фалсификатима пролази кроз слободне зоне, односно да се у великој мери ослања на њихово функционисање, што је захтевало даље и детаљније испитивање.

Рестриктивне мере, односно санкције, представљају мере којима међународна заједница настоји да постигне да одређене државе и/или други субјекти (лица) који представљају претњу међународном миру и безбедности промене своје понашање без употребе силе, како њихово деловање више не би угрозило међународни мир и безбедност. Рестриктивне мере могу бити усвојене од стране Савета безбедности Уједињених нација, Европске уније, као и појединачних држава. У складу са Повељом УН, Савет безбедности доноси рестриктивне мере путем резолуција које су обавезујуће за све државе чланице Уједињених нација. Поред примене санкција које су усвојене у оквиру УН, Европска унија може донети санкције и путем одлука или уредби које државе чланице морају да поштују и имплементирају у своје национално законодавство. У складу са националним законом о рестриктивним мерама, Република Словенија може донети и сопствене националне рестриктивне мере, које се усвајају у виду уредби Владе.⁹³

Најчешће се примењују финансијске рестриктивне мере, које обухватају замрзавање новчаних средстава на рачунима и забрану располагања средствима и економским ресурсима. Такође су честе и мере које се односе на ограничење увоза и извоза оружја, као и такозване мере ограничења путовања, као што је забрана уласка одређеним лицима у државу или забрана њиховог транзита преко њене територије.

⁹³ <https://www.gov.si/en/topics/restrictive-measures/> (23.01.2026.)

У прошлости су биле чешће опште санкције које су биле усмерене на целе државе. Међутим, последњих година све више се примењују циљане, односно „паметне санкције“ (*targeted sanctions* или *smart sanctions*), које су усмерене на појединце, јер се сматра да представљају ефикаснији механизам за остваривање жељених циљева.⁹⁴ Ове мере могу имати далекосежне последице по глобалну трговину, јер доводе до поремећаја на тржишту, преусмеравања трговинских токова и повећања неизвесности у међународним односима.

Селективне царинске мере се најчешће примењују на одређене производе или земље, што може довести до фрагментације глобалног тржишта и промене у структури светске трговине. У савременим условима, овакав приступ све више постаје део економске политике великих економија, што утиче на правила међународне трговине и поставља нове изазове пред институционални оквир глобалног трговинског система.

⁹⁴ <https://www.gov.si/en/topics/restrictive-measures/> (23.01.2026.)

ГЛАВА IV

4. ЦАРИНСКА ПОЛИТИКА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Царинска политика Републике Србије представља значајан сегмент укупне економске политике, јер утиче на регулисање спољнотрговинских токова, заштиту домаћег тржишта, конкурентност привреде, као и на пуњење државног буџета. Србија, као земља која је усмерена ка интеграцији у европске и међународне економске токове, развија царински систем који је истовремено у функцији националних економских интереса, али и у складу са процесима усклађивања са правилима и стандардима Европске уније и међународних организација.

4.1. Развој царине и царинског система у Србији

Развој царине и царинског система у Србији условљен је ширим историјским, политичким и економским околностима које су се мењале током различитих периода. У ранијим фазама развоја државе, царине су имале превасходно фискалну функцију, односно служиле су као важан извор прихода за државну касу. Са развојем националне економије и ширењем међународне трговине, царински систем добија и регулативну и заштитну улогу, јер држава кроз царине може утицати на структуру увоза, подржати домаћу производњу и регулисати трговинску равнотежу.

Први царински закон у Србији донет је 23. маја 1850. године и био је познат као Закон о устројењу ђумрука. Појам ђумрук је означавао царину и као орган надлежан за царинске послове и као дажбину која се наплаћује. Овим законом су били уређени турски царински поступак и царинска тарифа, као и места на којима ће бити основане царинарнице. Такође, законом су прописани царински кривични поступак и систем кажњавања, посебно у случајевима кријумчарења.⁹⁵

Закон из 1850. године замењен је новим Законом о устројству ђумрука 1863. године, који је током времена више пута мењан и допуњаван. Србија је након Париског уговора стекла независност у законодавству и право на слободнију трговину, али је повољнији развој спољнотрговинских односа наступио у периоду владавине кнеза Михајла Обреновића. При оснивању Краљевине Срба, Хрвата и

⁹⁵ Јеринић Д., Јеринић Д., (2012), *op. cit.*, стр. 135.

Словенаца 1. децембра 1918. године, постигнут је договор да се Царински закон из 1899. године, као и Закон о општој царинској тарифи Краљевине Србије из 1904. године, са свим изменама и допунама, примењују на целој територији новоформиране државе. Након стварања државе, 1921. године донет је Закон о извозу и извозним царинама, који је био кратког века. Његова основна сврха огледала се у заштити капитала и јачању потрошачке индустрије. У том периоду, део трговаца постепено је прелазео у индустријалце, док су страни капиталисти премештали своја предузећа у Краљевину СХС, посебно она која су пословала под условима царинске заштите.⁹⁶

Савремена фаза развоја царинског система Србије обележена је постепеним усклађивањем са европским правним и институционалним оквиром, као и са савременим стандардима у области царинских процедура. Два најважнија закона из области царина која обухватају све царинске институције и која на адекватан начин штите домаћу производњу су Закон о царинској тарифи и Царински закон.⁹⁷

Закон о царинској тарифи Србије је модеран закон којим се штити домаћа производња путем царинских стопа које чине његов садржај.⁹⁸ Царински закон Србије је други суштински закон за царински систем.⁹⁹ Овим законом регулисани су сва важна питања из области царина која омогућавају несметано и правилно функционисање царинског система. Њиме су регулисани следећи институције: царинско подручје, царински погранични појас, царинска роба, царинска линија, царински надзор, царински обвезник, царинска обавеза, ослобођења од плаћања царине, царинска основица, застарелост права на наплату царине, царињење робе, привремене увоз и извоз роба, додатна царина, сезонска царинска стопа, преференцијална царинска стопа, царински контингент и др.

Наравно, да уз Царински закон постоји читав низ подзаконских аката донетих од страна надлежних органа. Сврха и улога тих аката је да омогуће пре свега ефикасно спровођење Царинског закона, као и да прописе из области царина

⁹⁶ Јеринић Д., Јеринић Д., (2012), *op. cit.*, стр. 136.

⁹⁷ Станковић, А., Младеновић, В., Дашић, М., (2013), Царински институције Србије – пут до европског царинског права, *Економски погледи*, Вол. 15, Бр. 2, Економски факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Косовска Митровица, стр. 118.

⁹⁸ Закон о царинској тарифи, "Сл. гласник РС", бр. 62/2005, 61/2007, 5/2009, 95/2018 - др. закон и 91/2019

⁹⁹ Царински закон, "Сл. гласник РС", бр. 95/2018, 91/2019 - др. закон, 144/2020, 118/2021 и 138/2022

прилагоде сталним променама привредног система, те да на тај начин омогуће што бољу и адекватнију царинску заштиту.¹⁰⁰

Наш царински систем иако независтан није аутохтон. У њега су ратификацијом уграђене бројне међународне конвенције из области царина, како мултилатералне, тако и билатералне. У процесу модернизације царинског система посебно је значајна примена електронских процедура, унапређење контролних механизма, као и повећање ефикасности царинских органа. Ови процеси имају за циљ да омогуће бржи и транспарентнији проток робе преко границе, смање административне трошкове и ојачају контролу у спречавању незаконитог промета робе. Поред тога, развој царинског система у Србији прати и проширење сарадње са међународним институцијама, као и закључивање споразума који омогућавају повлашћени режим трговине са одређеним државама и регионима.

4.2. Улога царина

Улога царина у Републици Србији може се сагледати кроз више функција које царински систем има у укупној економској политици. Једна од основних функција царина јесте фискална функција, која подразумева прикупљање буџетских прихода. Иако у савременим условима царине не представљају доминантан извор јавних прихода као у ранијим периодима, оне и даље имају значајан удео у финансирању јавних потреба, посебно када се посматрају у комбинацији са другим дажбинама које се наплаћују при увозу, као што су порез на додату вредност и акцизе.

У почетним фазама развоја, царина је превасходно имала фискалну функцију, док је касније, развојем царинског система, све више добијала и заштитни карактер, а у савременим условима и безбедносну улогу. Фискална функција царине огледала се у наплати дажбина за пролаз и кретање робе преко територија које су биле под влашћу владара и царева. Насупрот томе, заштитна функција царине имала је задатак да домаћу привреду заштити од конкуренције иностраних производа. У таквим условима, потрошачи су често били усмерени на куповину домаће робе која је била јефтинија, али неретко и слабијег квалитета у односу на увозну. Увозна роба постајала је скупља не само због трошкова царине, већ и услед додатних трошкова транспорта који прате њено допремање. У савременом периоду, улога царине има

¹⁰⁰ Станковић, А., Младеновић, В., Дашић, М., (2013), *op. cit.*, стр. 118-119.

двоструки значај. Поред заштитне функције која се сматра њеном основном наменом, царина истовремено доприноси и приходној страни државног буџета, што представља изузетно важан аспект који не би требало занемарити. Чак и царине које су уведене ради заштите домаће производње имају одређен утицај на увећање буџетских прихода..¹⁰¹

Што се тиче безбедносне улоге, њу је царина добила усвајањем Оквиром стандарда Светске царинске организације 2005. године као резултат терористичких напада 2001. и 2002. године. Њиховим доношењем, истакнута је улога царинских органа у заштити међународне трговине. У прилог овоме говори члан 2 Царинског закона Републике Србије, који прописује: ”Циљ овог закона је:¹⁰²

1. заштита економских, фискалних и финансијских интереса Републике Србије;
2. заштита Републике Србије од незаконите и илегалне трговине;
3. безбедност и заштита људи и животне средине;
4. олакшавање међународне трговине.“

Царине такође имају регулативну функцију, јер представљају средство за управљање увозом и извозом, у циљу очувања економске стабилности и контроле трговинског биланса. У ситуацијама када постоји ризик од прекомерног увоза који би могао угрозити домаћу индустрију или довести до погоршања платнобилансне позиције, царинска политика може бити искоришћена као инструмент економске равнотеже. На крају, царине имају и безбедносну функцију, јер царински органи спроводе контролу протока робе и спречавају незаконит увоз и извоз. Ова функција је посебно значајна у борби против кријумчарења, фалсификоване робе и робе која може угрозити здравље и безбедност грађана.

4.3. Ефекти царина

Ефекти царина у Србији могу се анализирати са становишта утицаја на трговинску размену, домаћу производњу, потрошњу и макроекономску стабилност. Увођење или постојање царина на одређене производе доводи до повећања цена увозне робе, што може утицати на смањење увоза и повећање тражње за домаћим производима.

¹⁰¹ Јеринић Д., Јеринић Д., (2012), *op. cit.*, стр. 136.

¹⁰² Царински закон, "Сл. гласник РС", бр. 95/2018, 91/2019 - др. закон, 144/2020, 118/2021 и 138/2022

Увозна царина има непосредан утицај на обим увоза, при чему њен ефекат зависи од висине царинске стопе утврђене царинском тарифом. Уколико су царинске стопе ниже, увоз се повећава, што доводи до јачања конкуренције домаћим произвођачима. Насупрот томе, више царинске стопе имају за последицу смањење увоза.¹⁰³ Као пример може се навести Црна Гора, која не располаже развијеном аутоиндустријом, због чега су царинске стопе на увоз аутомобила ниже у односу на оне које се примењују у Србији. Пратећи кретања и потребе на домаћем тржишту, држава може прилагођавати висину царинских стопа, у зависности од тога да ли је потребно подстицати или ограничавати увоз. Тако, у случају несташице одређених производа, снижавањем царина омогућава се увоз већих количина робе, чиме се доприноси стабилизацији и побољшању стања на домаћем тржишту.

Пратећи кретања на домаћем тржишту, држава може прилагођавати царинске стопе у складу са потребом да се увоз повећа или ограничи. У ситуацијама када дође до несташице одређених производа, снижавањем царина омогућава се увоз већих количина робе, што доприноси стабилизацији понуде и побољшању стања на тржишту. Истовремено, увозне царине утичу на раст цене увозне робе, па она у земљи постаје скупља него у иностранству, чиме царине директно делују на формирање цена.

Осим утицаја на цене, царине значајно утичу и на домаћу производњу и њен развој, јер се путем царинских стопа обезбеђује одређени степен заштите домаћих произвођача. Међутим, висина царина не сме бити постављена тако да практично онемогући увоз, јер претерана и неоправдана заштита може довести до стагнације привреде и успоравања развоја. Посебно негативне последице таква политика има за предузећа која увозе сировине и репроматеријале неопходне за производњу финалних производа, јер би услед високих трошкова увоза домаћи производи постали прескупи и тешко би нашли своје место на тржишту.¹⁰⁴

Прениске царинске стопе нису пожељне, јер би могле довести до успоравања домаће привреде. У таквим условима, страни производи би, услед ниских дажбина, били јефтинији у односу на домаће, што би домаће произвођаче довело у неповољан положај и приморало их да своју робу складиште у магацинима уместо да је пласирају на домаће тржиште.

¹⁰³ Krugman Paul, R., Obstfeld M., (2009), *Međunarodna ekonomija: teorija i politika: osmo izdanje*, Data status, Novi Sad, str.58.

¹⁰⁴ Јеринић Д., Јеринић Д., (2010), *op. cit.*, стр. 137.

Да би се овакав исход спречио, царинске стопе морају бити постављене тако да обезбеде адекватну заштиту домаће производње. Ипак, домаћа привреда не може бити потпуно изолована, јер је присуство иностране конкуренције важно за њен напредак и унапређење квалитета. Како домаћа производња јача и развија се, потреба за високом царинском заштитом постепено се смањује, будући да домаћи произвођачи постају способнији да се равноправно носе са конкуренцијом из иностранства. У том смислу, домаћи царински систем тежи да истовремено штити националну привреду, али и да омогући присуство стране конкуренције у мери која подстиче развој.¹⁰⁵

Царинске стопе такође представљају инструмент којим се може утицати на однос понуде и потражње на домаћем тржишту. На пример, уколико је понуда одређене робе недовољна, снижавање царинских стопа може довести до већег увоза и повећања понуде. Насупрот томе, када је понуда велика, а потражња мала, повећање царинских стопа може ограничити увоз, што омогућава лакшу продају нагомиланих домаћих производа.¹⁰⁶

Цена. Овај ефекат је увек непосредан, јер царина утиче на коначну цену робе. Код увозне робе тај утицај се најчешће испољава кроз повећање цене, што затим може условити и раст цена домаћих производа, будући да се њихова цена на домаћем тржишту често формира у поређењу са ценама увозних артикала. На укупан ниво цене додатно утичу и трошкови транспорта, као и улога посредника у промету робе. Ипак, царина не мора увек довести до поскупљења. Уколико се царинска стопа снизи, износ царине који се плаћа је мањи, што омогућава да и роба буде јефтинија на домаћем тржишту. Међутим, царинском заштитом могуће је штитити само друштвено прихватљиву цену робе, односно цену која почива на рационалним трошковима производње.

Кумулативно дејство царина. Царинска заштита није усмерена искључиво на финалне производе, већ се може односити и на полупроизводе, што се испољава кроз кумулативно дејство царина. Повећање царинских стопа на полупроизводе може довести до раста трошкова производње и, последично, до повећања цене финалног производа.

¹⁰⁵ Марковић М., (2003), *Транспорт, шпедиција, царине и осигурање*, Београдскапословнашкола, Београд, стр. 105.

¹⁰⁶ Јеринић Д., Јеринић Д., (2010), *op. cit.*, стр. 137.

Заштитно дејство. Заштитни ефекат царина огледа се у поскупљењу како финалних производа, тако и полупроизвода на домаћем тржишту, чиме се домаћа производња ставља у повољнији положај у односу на инострану конкуренцију. Међутим, царинске стопе могу бити постављене и на такав начин да практично онемогуће увоз, што може имати негативне последице по развој домаће производње, јер доводи до смањења утицаја конкуренције и слаби подстицај за унапређење квалитета и ефикасности.

Фискално дејство. Без обзира на врсту, царине доприносе увећању прихода државног буџета. Иако фискална улога у савременим системима најчешће није примарна, у појединим случајевима она може имати доминантан значај, док заштитна улога остаје секундарна. Такође, могућа је и обрнута ситуација, када је основна функција царине заштитна, а фискални ефекат се остварује као пратећи резултат примене царинских мера.¹⁰⁷

Поред наведених, царина може испољити и бројне друге ефекте, као што су утицај на потрошњу, запосленост, платнобилансну позицију, извоз, као и друге економске последице. Пошто царина повећава цену увозне робе, долази до смањења њене потрошње, јер се трошак царинског оптерећења у крајњем исходу преноси на потрошаче. Са растом царинских стопа, домаћи купци се чешће опредељују за домаће производе, што може довести до већег ангажовања домаће радне снаге у процесу производње и, последично, позитивно утицати на запосленост. Ипак, овакво решење има ограничен домет и често је привременог карактера, јер смањење увоза може довести и до смањеног извоза, посебно у случајевима када је извозна производња зависна од увозних сировина и репроматеријала. Са друге стране, царинска политика може подстаћи извоз и кроз механизме повраћаја царинских, пореских и других дажбина, чиме се смањују трошкови производње робе намењене страним тржиштима.

Такође, слободне зоне представљају важан инструмент подстицања извоза. Роба која се уводи у слободну зону без плаћања царине користи се за производњу производа који се потом пласирају у иностранству, што доприноси расту извоза. Поред тога, царински преференцијали, односно повлашћени царински режими, такође могу имати значајан утицај на унапређење извозних активности. У том смислу, царине могу подстаћи развој домаће индустрије и јачање производних

¹⁰⁷ Јеринић Д., Јеринић Д., (2010), *op. cit.*, стр. 137.

капацитета, посебно у секторима у којима постоји потенцијал за раст и ширење производње. Међутим, ефекти царина могу бити и негативни уколико се њихова примена одражава на увоз сировина и репроматеријала који су неопходни за домаћу производњу. У таквим случајевима, раст трошкова увоза доводи до повећања укупних производних трошкова, што може умањити конкурентност домаћих производа и ограничити извозне потенцијале.

Ефекти царина се такође могу одразити на потрошаче, јер повећање цена увозне робе може довести до раста цена на домаћем тржишту, што утиче на куповну моћ становништва. Посебно у условима инфлаторних притисака, царине могу допринети расту трошкова живота, што може имати негативне социјалне последице. Са макроекономског становишта, царине могу утицати на побољшање трговинског биланса кроз смањење увоза, али ако дође до реципрочних мера других земаља, може се јавити и пад извоза, што умањује позитивне ефекте. Поред тога, царине могу допринети стабилности јавних финансија кроз приходе од царинских дажбина, али њихова улога у том погледу зависи од структуре увоза и спољнотрговинске политике државе.

4.4. Слободан увоз и извоз и облици регулисања слободног увоза и извоза

Слободан увоз и извоз представљају један од основних принципа савремене међународне трговине и економске интеграције. У теоријском смислу, слободна трговина подразумева одсуство баријера које ограничавају проток робе и услуга преко граница, што доприноси већој ефикасности тржишта и развоју конкуренције. Међутим, у пракси слободна трговина ретко постоји у потпуности, јер државе често примењују различите облике регулисања увоза и извоза ради заштите националних интереса.

У Републици Србији, слободан увоз и извоз се остварује кроз систем трговинске политике који комбинује либерализацију и контролу, у зависности од потреба домаће привреде и међународних обавеза. Облици регулисања могу обухватити примену царина, али и различите нецаринске мере као што су квоте, дозволе, технички стандарди, санитарне и фитосанитарне мере, као и контрола квалитета увезених производа.

Слободне зоне су од свог настанка развијене као посебан правно-економски институт, а у једном периоду се сматрало да ће управо оне представљати кључни ослонац будућег развоја светске трговине. У пракси се појављују у два основна облика: као потпуно слободне зоне и као зоне са ограниченим режимом. Потпуно слободне зоне омогућавају спровођење свих дозвољених поступака са робом, као што су складиштење, обрада, прерада, оплемењавање и производња. Насупрот томе, ограничене зоне не дозвољавају производњу, већ се у њима роба само смешта и чува, при чему царински органи спроводе надзор над њеним кретањем и статусом. Због специфичности режима, слободне зоне често представљају изузетак у односу на општа царинска правила.¹⁰⁸

Према важећем законском решењу, слободна зона се дефинише као посебно ограђен и обележен део територије Републике Србије у којем се делатности обављају под условима утврђеним законом. Подручје зоне чине катастарски одређене парцеле, са тачно утврђеном површином која је прописана одредбама Закона о слободним зонама.¹⁰⁹

Увоз робе у слободну зону, као и извоз из ње, у принципу је слободан, односно не подлеже мерама трговинске политике и квотама. Сва роба која се налази у слободној зони, као и роба која у њу улази или из ње излази, има статус царинске робе. Уколико се таква роба стави у промет на територији Републике Србије, она подлеже редовном царинском поступку и обавези плаћања царине. Роба се из слободне зоне може изнети у било који део територије Србије, али се исто тако може и унети у зону, уколико постоји потреба за испитивањем, атестирањем, поправком или њеним приказивањем потенцијалним купцима.

Ради спречавања могућих злоупотреба, роба произведена у слободној зони добија уверење надлежне царинарнице којим се потврђује и гарантује њено порекло. Поред тога, приликом увоза робе која је неопходна за обављање делатности у зони, царина се не наплаћује. Истовремено, корисници слободне зоне не смеју ометати царинске органе у вршењу надзора и контроле робе која се налази унутар зоне. У оквиру слободне зоне дозвољено је и оснивање банака и осигуравајућих друштава, што додатно проширује њен економски значај.

Ослобођења од плаћања царине која предвиђа домаће законодавство могу се поделити на она која се односе на физичка лица, односно грађане, и на ослобођења

¹⁰⁸ Јеринић Д., Јеринић Д., (2012), *op. cit.*, стр. 139.

¹⁰⁹ Закона о слободним зонама, "Сл. гласник РС", бр. 62/2006

која се односе на правна лица. Поред тога, царински закон разликује режим који се примењује на домаћа и страна лица. Посебна правила у вези са ослобођењима од плаћања царине уређена су у шестом делу царинског закона.

Члан 215. ЦЗ прописује списак страних лица која су ослобођена од плаћања царине. Овај члан ослобађа следеће категорије лица:¹¹⁰

„1) шефове страних држава, изасланике шефова страних држава у специјалној мисији, као и чланови њихове пратње - на предмете намењене службеној и личној употреби;

2) међународне организације - на предмете намењене службеним потребама;

3) међународне и друге стране хуманитарне организације - на робу намењену пружању хуманитарне помоћи;

4) дипломатска и конзуларна представништва страних држава - на предмете намењене службеним потребама;

5) шефови страних дипломатских и конзуларних представништава и чланови њихових ужих породица - на предмете намењене личној употреби.“

Одредбом члана 215. Царинског закона прописано је да се предмети који су ослобођени плаћања увозних дажбина не могу отуђити, нити уступити другом лицу на употребу пре него што се то пријави царинском органу и спроведе одговарајући поступак царицења. Такође, истим чланом је предвиђено да наведене повластице не могу користити домаћи држављани, као ни страни држављани који имају стално пребивалиште у Републици Србији.¹¹¹

Регулисање извоза такође може бити присутно у случајевима када држава настоји да заштити домаће тржиште од несташице одређених производа или да очува стратешке ресурсе. Такви механизми могу бити посебно изражени у кризним ситуацијама, као што су поремећаји на глобалном тржишту или изненадне промене у ценама и доступности робе.

У контексту даљег економског развоја и интеграција, Србија настоји да свој систем увоза и извоза усклади са европским и међународним правилима, што подразумева постепено уклањање баријера и унапређење институционалних капацитета. Ипак, истовремено се задржава право државе да у одређеним

¹¹⁰ Царински закон, "Сл. гласник РС", бр. 95/2018, 91/2019 - др. закон, 144/2020, 118/2021 и 138/2022, члан 215

¹¹¹ Царински закон, "Сл. гласник РС", бр. 95/2018, 91/2019 - др. закон, 144/2020, 118/2021 и 138/2022, члан 215

ситуацијама примени заштитне мере ради стабилизације тржишта и очувања националне економске безбедности.

Чланство Србије у СТО би свакако смањило препреке у трговини, али не би само олакшало пласман робе из иностранства на наше тржиште, већ би олакшало и наш пласман на инострана тржишта. Ово би било посебно значајно за трговину са оним земљама са којима немамо потписан неки трговински уговор: тренутно се они примењују у случају трговине са Европском унијом (ЕУ), Евроазијском економском унијом (ЕАЕУ), ЦЕФТА-ом и Турском. Остале земље са којима тргујемо нису покривене трговинским уговорима, па ни нама значајан трговински партнер НР Кина.¹¹²

Још једна важна ствар јесте то што без претходног чланства у СТО не можемо ни да сањамо чланство у ЕУ, исто као што пре матуре не можемо да упишемо факултет. Чланство у СТО омогућава свим државама чланицама приступ под једнаким условима тржишту од око 7 милијарди људи које обухвата 98% светске трговине. Србија, као мала држава, са својим капацитетима није у стају да активно одржава економске односе са многим државама. Улазак у СТО ће омогућити домаћим привредницима да под знатно повољнијим условима извозе и у државе са којима Србија нема споразуме који регулишу трговинске односе.¹¹³

У Србији се акциза на алкохолна пића наплаћује према врсти алкохола – код јаких алкохолних пића једна је акциза на пића од воћа (ракија и коњак) а друга, знатно виша, на пића од житарица (виски, вотка). Овиме се практично домаћи произвођачи стављају у бољи положај, што је једна од нецаринских баријера трговини.

СТО захтева да ниво акцизе зависи од количине алкохола у пићу, по принципу: више алкохола, виша и акциза. Овим се осигурава да се пића са истим садржајем алкохола, као што су нпр. ракија и виски, опорезују истом висином акцизе.

СТО правила такође захтевају да се укине забрана промета ГМО производа, која је код нас уведена Законом о ГМО из 2009. године. Према правилима СТО не може се увести забрана промета производа за које није доказано да штете људском здрављу. Већина земаља ЕУ која је одобрила промет и даље води рестриктивну политику и има значајна ограничења и контролу за промет ових производа, као и

¹¹² <https://talas.rs/2020/03/13/zasto-srbija-treba-da-postane-clanica-sto/> (13.01.2026.)

¹¹³ Тодоровић, Б., (2017), *op. cit.*, стр. 7.

строга правила за њихово обележавање. Када је реч о Србији, и широка јавност, али и део политичких чиниоца, против су било какве промене закона који би дозволио промет ГМО. Већина градова и општина у Србији прихватила је Декларацију против ГМО, а било какво помињање промене овог закона изазове обавезно потресе у јавности.¹¹⁴

Ово не значи да ће наше тржиште преплавити ГМО производи – ГМО је технологија, и као свака технологија, може да има добре или лоше последице. Србија би могла да уведе регулацију, попут оне у Аустрији, којом би се тражила испуњеност стандарда за пуштање одређених ГМО производа у промет. Такође, било би добро усвојити и правила о обавезном означавању ГМО производа, чиме би се купци јасно и недвосмислено обавештавали о томе да ли неки производ садржи ГМО или не, па да на основу тога могу да донесу одлуку да ли да га купе или не.

Оваквим опрезним приступом може да се нађе простор између заговорника чврстог приступа забрани ГМО производима и оних који се залажу за њихов неконтролисан промет. Људи који не желе да конзумирају ГМО производе би и даље могли да их избегавају, а и ризик по јавно здравље би се знатно умањио захтевом да се региструје свака посебна интервенција овом технологијом.

¹¹⁴ <http://www.politika.rs/sr/clanak/437333/U-Evropi-samo-BiH-Belorusija-i-Srbija-nisu-clanice-STO> (13.01.2026.)

ГЛАВА V

5. НЕЦАРИНСКЕ МЕРЕ И ЦАРИНСКА УНИЈА

У савременом систему међународне трговине, царине више нису једини инструмент којим државе утичу на токове увоза и извоза. Са процесом либерализације трговине, постепеним снижавањем царинских стопа и ширењем међународних споразума, све већи значај добијају нецаринске мере, које често имају сложенији и суптилнији утицај на тржишне односе у односу на класичне царинске инструменте. Нецаринске мере могу бити оправдане потребом заштите здравља људи, безбедности, животне средине или јавног интереса, али се у одређеним случајевима могу користити и као облик прикривеног протекционизма.

Поред нецаринских мера, важан сегмент савремене трговинске политике представљају регионалне интеграције, међу којима се посебно истиче царинска унија као облик економског повезивања држава. Царинска унија, као виши степен интеграције у односу на зону слободне трговине, подразумева не само уклањање царина међу земљама чланицама, већ и примену заједничке царинске тарифе према трећим земљама.

5.1. Врсте нецаринских мера

Нецаринске мере (*Non-tariff measures* – NTM) представљају мере економске политике које нису царине, а могу имати економски утицај на међународну трговину робом. Оне све више обликују трговинске токове, утичући на то ко тргује којом робом и у којим количинама. За извознике, увознике и креаторе политика, нецаринске мере представљају значајан изазов. Иако је циљ многих нецаринских мера пре свега заштита јавног здравља или животне средине, оне у значајној мери утичу на трговину кроз трошкове информисања, усклађивања и процедуралне трошкове.¹¹⁵

Разумевање примене и последица нецаринских мера од кључног је значаја за формулисање ефикасних развојних стратегија у циљу остваривања Циљева одрживог развоја. NTM Hub служи као платформа која представља полазну тачку за

¹¹⁵ <https://unctad.org/topic/trade-analysis/non-tariff-measures> (16.01.2026.)

тај циљ, обезбеђујући информације о класификацији, подацима, истраживањима и анализама, као и подршку креирању политика. Повећање транспарентности и разумевања нецаринских мера може ојачати капацитете креатора политика, трговинских преговарача и истраживача да постигну осетљиву равнотежу између смањења трошкова трговине и очувања јавних циљева.

Нецаринске мере могу се класификовати на више начина, али се у пракси најчешће издвајају следеће категорије:

Прва група обухвата квантитативна ограничења, као што су квоте и забране увоза или извоза одређених производа. Квоте подразумевају ограничење количине робе која може бити увезена у одређеном временском периоду, што директно утиче на понуду и цену на домаћем тржишту. Забране увоза или извоза примењују се углавном у ситуацијама када постоје здравствени, безбедносни или политички разлози.

Друга група односи се на административне мере. Административни инструменти заштите у међународној трговини могу обухватати различите мере, као што су забране увоза и извоза, робни режим, квоте, дозволе и други слични механизми. Забране увоза и извоза, поред домаћег система, примењују се и у оквиру других царинских режима. У Републици Србији је, на пример, забрањен увоз супстанци које се сматрају изузетно опасним. Ипак, савремена међународна размена робе тежи да буде отворена, недискриминаторна и ослобођена претерано протекционистичких механизма, што представља и један од основних принципа за који се залаже Светска трговинска организација. Када је реч о робном режиму, његов основни циљ је да се у одређеном временском периоду ограничи увоз конкретне врсте робе, што се у пракси спроводи кроз примену квота и система дозвола. Ова мера се сматра једним од најзначајнијих административних инструмената заштите. Квота представља део количинског ограничења које је одобрено одређеном лицу или групи лица, док количинско ограничење подразумева највећи дозвољени обим робе који се може увести или извести у одређеном периоду, при чему ово може обухватити и потпуне забране. У одређеним областима, као што су увоз и извоз дрога, оружја и експлозивних материја, трговина је већ строго контролисана посебним режимима, тако да у тим случајевима квоте често нису неопходне. Квоте постоје и у Европској унији, али се оне најчешће примењују у државама које нису

чланице Светске трговинске организације, где постоји већа склоност ка употреби рестриктивних мера у спољнотрговинској политици.¹¹⁶

Трећа група су техничке баријере, које подразумевају стандарде, прописе о квалитету, техничке спецификације, етикетирање и сертификацију производа. Иако су у многим случајевима оправдане потребом заштите потрошача и безбедности производа, техничке баријере могу представљати озбиљан изазов за извознике који морају прилагодити производњу строгим захтевима страних тржишта.

Четврта група обухвата санитарне и фитосанитарне мере, које се примењују ради заштите здравља људи, животиња и биљака. Мере које се примењују ради заштите живота и здравља људи или животиња од ризика који потичу од адитива, загађивача, токсина или микроорганизама који изазивају болести у храни; ради заштите живота и здравља људи од болести које се преносе путем биљака или животиња; ради заштите живота и здравља животиња или биљака од штеточина, болести или организама који изазивају болести; ради спречавања или ограничавања друге штете по земљу настале услед уласка, насељавања или ширења штеточина; као и ради заштите биодиверзитета. Ове мере обухватају и мере које се предузимају ради заштите здравља риба, дивље фауне, шума и дивље флоре.¹¹⁷ Ове мере имају посебан значај у трговини храном, пољопривредним производима и фармацеутским производима, јер се њима регулише безбедност и исправност робе.

Пета група односи се на финансијске и субвенционе мере, као што су субвенције домаћој производњи, извозне премије, повлашћени кредити и други облици државне подршке. Ове мере могу утицати на тржишну конкурентност и довести до нелојалне конкуренције, што често постаје предмет спорова у међународним трговинским односима.

5.2. Појам и карактеристике Царинске уније

Царинска унија забрањује царине или друге баријере трговини између земаља чланица (исто као зона слободне трговине) али поред тога врши и усклађивање (хармонизацију) трговинских политика према земљама које нису чланице царинске уније. Усклађивање тј. хармонизација трговинских политика подразумева нпр.

¹¹⁶ Јеринић Д., Јеринић Д., (2010), *op. cit.*, стр. 124.

¹¹⁷ International classification of non-tariff measures, (2019), United Nations, p. 1.

заједничку тј. јединствену царинску стопу свих земаља чланица царинске уније према земљама које нису чланице.

Царинска унија се дефинише као трговински блок који се састоји од зоне слободне трговине са заједничком спољном царином, при чему чланице царинске уније успостављају заједничку спољно-трговинску политику.¹¹⁸ Под царинском унијом се пре свега подразумева интеграција више земаља у један јединствени оквир у ком се укидају царине између државачланица и увођење заједничке царинске тарифе према роби која долази из трећих земаља. Циљ овакве интеграције је вишеструк, у зависности од аспекта који жели да се постигне.¹¹⁹

Царинску унију Европске уније (ЕУ) чине земље чланице ЕУ - које примењују јединствени систем за руковање увозом, извозом и транзитом робе, као и заједнички скуп правила под називом Царински закон Уније (УСС). Дакле, слобода промета робе унутар земаља-чланица ЕУ представља једну од основних слобода ЕУ, уз слободу кретања људи, слободу промта услуга и слободу промета капитала. Она је, уз остале три основне слободе, део темеља на којима се заснива ЕУ, а тзв. четири слободе су средишњи елеменат унутрашњег, односно заједничког тржишта ЕУ.¹²⁰

Јединствени систем царина користи се за увоз који долази ван ЕУ. Како не постоје царине на границама између земаља ЕУ, дажбине на робу изван ЕУ углавном се плаћају при првом уласку, али након тога више се ништа не плаћа и сва роба се слободно креће унутар царинске уније ЕУ.

Царинска унија ЕУ је од суштинског значаја за правилно функционисање јединственог тржишта. У пракси, националне царинске службе у свим земљама чланицама ЕУ раде заједно као једна на управљању свакодневним операцијама Царинске уније. Европска комисија (ЕК) предлаже царинско законодавство ЕУ и надгледа његово спровођење.

Јединствено тржиште може правилно да функционише само када на његовим спољним границама постоји униформна примена заједничких правила. Да би то постигле, националне царинске управе ЕУ понашају се као да су једно. Појам царинска унија подразумева простор на коме не постоје унутрашње препреке

¹¹⁸ Радевић, Г., (2022), *Царинска унија – које кораке Србија треба да предузме како би се ускладила са царинским правилима Европске уније*, Центар за европске политике, Београд, стр. 2.

¹¹⁹ Мирковић, П., Ђурић, В., (2009), *Слобада промета робе у оквиру Европске уније – основно обележје Европске уније, са посебним освртом на царинску унију, Право – теорија и пракса*, Бр. 5-6, Универзитет Привредна академија, Нови Сад, стр. 31-32.

¹²⁰ Врањеш, М., (2012), *op. cit.*, стр. 104.

кретању робе, а на робу која улази из трећих држава примењују се заједничка правила, царине и квоте.

Правне тековине ЕУ углавном се састоје од инструмената којима се обезбеђује функционисање царинске уније, као и ефикасна заштита и контрола спољних граница. Без царинске уније ЕУ, Заједничка трговинска политика, као и сам развој ЕУ, заједничко пољопривредно тржиште и ефикасна координација економских и монетарних политика, не би били могући. Царинска унија обухвата укупну трговину робом, што укључује забрану царина и мера које имају исто дејство на увоз и извоз робе међу државама чланицама ЕУ, као и примену заједничке царинске тарифе. Овим се превазилази и сама Царинска унија као таква и проширује се на све аспекте трговинске политике, као што су преференцијална трговина, здравствене и еколошке контроле, заједничка пољопривредна и рибарска политика, заштита економских интереса нетарифским инструментима и мерама политике спољних односа.

Постоје два битна услова за стварање царинске уније, односно да је два битна елемента карактеришу, и то:¹²¹ забрана наплаћивања царина и других дажбина са истим дејством и увођење заједничке царинске тарифе у односу на треће земље.

Наведена заједничка царинска тарифа представља један од најважнијих елемената царинске политике, када је реч о трговинској размени ЕУ трећим земљама. Она је, како смо то напред навели, битан елемент царинске уније, као и темељ заједнице земаља које ју чине. Заједничка царинска тарифа представља царински правни акт ЕУ којим се прописују правила о начину обрачуна царине, систему назива робе, бројчаног означавања робе и правила о разврставању робе у тарифне бројеве и подбројеве тарифних ставки. У оквиру наведеног, царине се наплаћују на увоз робе из трећих земаља.

5.3. Предности и недостаци Царинске уније

Све што се ради у пословном свету ради се са циљем стицања добити. Оваква паралела се може подвући и са предностима стварања ЕУ односно њеног главног сегмента на ком почива а то је царинска унија. Пре свега, реч је о омогућавању

¹²¹ Врањеш, М., (2012), *op. cit.*, стр. 106.

привредницима и корисницама да уживају што бољи третман као чланови једне овакве заједнице. Предности царинске уније су:¹²²

- Слободна трговина међу државама чланицама. За област као што је ЕУ, ово представља значајан део привреде.
- Царинска унија елиминише потребу за одређеним прописима и царинским контролама на граници. У зависности од произвођача, између 20% и 50% вредности ланца снабдевања увози се из ЕУ (Sky News).
- Лакше преговарање о трговинским споразумима као велики економски блок. Трговински споразуми захтевају много времена. Преговарање са блоком од преко 350 милиона људи је привлачније него закључивање посебних споразума са појединачним државама.
- Царинска унија је важан корак ка већој економској интеграцији и јединственом тржишту (иако они који су забринути због даље интеграције могу ово сматрати недостатком).

Међутим, царинска унија има и одређене недостатке. Недостаци царинске уније су:¹²³

- Држава не може самостално преговарати о посебним трговинским споразумима, јер постоји заједничка спољна царина. То смањује економски и национални суверенитет. Критичари ЕУ тврде да је то довело до виших цена хране у Уједињеном Краљевству и смањене добробити потрошача са нижим приходима који су изложени већим ценама.
- Треба напоменути да се споразуми могу закључити ако су у складу са заједничком спољном царинском. Турска је у делимичној царинској унији са ЕУ, па може преговарати о споразумима у другим областима, као што је пољопривреда, где није обавезана царинским аранжманом.
- Држава не може увести преференцијалне царине ради заштите индустрије у опадању. На пример, ако би индустрија челика у Уједињеном Краљевству имала тешкоће, влада би можда желела да уведе царине на увоз ради заштите домаће продаје, али у царинској унији то није могуће јер држава не може одредити посебну царинску стопу.

¹²² <https://www.economicshelp.org/blog/138713/economics/customs-union/> (17.01.2026.)

¹²³ <https://www.economicshelp.org/blog/138713/economics/customs-union/> (17.01.2026.)

- Скретање трговине. Заједничка спољна царина може довести до скретања трговине. На пример, када се Уједињено Краљевство придружило ЕЕЗ, морало је да повећа царине на увоз из земаља Комонвелта. То је довело до виших цена увоза путера и јагњетине.

Поред претходно наведеног, постоји могућност да одређене земље или индустрије буду негативно погођене појачаном конкуренцијом унутар уније, посебно ако немају довољно развијене производне капацитете. Такође, могу се јавити и негативни ефекти у виду преусмеравања трговине, када се увоз из ефикаснијих трећих земаља замењује увозом из мање ефикасних чланица уније, само зато што је унутрашња трговина ослобођена царина. Ова појава може довести до смањења укупне економске ефикасности и повећања трошкова.

5.4. Царинска унија и Република Србија

Однос Републике Србије према царинској унији пре свега се посматра у контексту процеса европских интеграција и потребе усклађивања националног законодавства са правним тековинама Европске уније. Иако Србија није чланица Европске уније, њен стратешки циљ јесте прикључење, што подразумева постепено прилагођавање система царинске политике и трговинских процедура стандардима који важе у оквиру европске царинске уније.

5.4.1. Усклађеност царинског закона

Преговарачком позицијом за Поглавље 29 - Царинска унија, Република Србија прихватила је тековине Европске Уније и обавезала се да ће бити у позицији да их у потпуности спроведе до ступања у чланство.¹²⁴

Најважнији акти царинског законодавства у Србији су Царински закон (Сл. гласник 29/15)², Закон о Царинској тарифи (Сл. гласник 5/09) и неколико уредби, укључујући Уредбу о царински дозвољеном поступању с робом (Сл. гласник 145/14), Уредбу о усклађивању номенклатуре Царинске тарифе (Сл. гласник 43/15), Уредбу о врсти, количини и вредности робе на коју се не плаћају увозне дажбине, роковима, условима и поступку за остваривање права на ослобођење од плаћања увозних

¹²⁴ Радевић, Г., (2022), *op. cit.*, стр. 2.

дажбина (Сл. гласник 63/13) и Уредбу о условима и начину за примену мера за заштиту права интелектуалне својине на граници (Сл. гласник 25/15). Србија је усвојила измене Царинског закона у марту 2015. године како би се остварило даље усаглашавање са правним тековинама, а посебно како би се успоставио правни основ за спровођење новог компјутеризованог транзитног система (*NCTS*) на националном нивоу као националне транзитне апликације, како би се окончао монопол банака на издавање гаранција и како би се дефинисали подаци које сажета декларација мора да садржи. Правни основ за *NCTS* обезбеђен је кроз царинско решење којим се омогућава да Управа царина започне припреме.¹²⁵

На робу која улази или напушта царинско подручје Србије примењују се мере царинског надзора и царинске провере. Роба остаје под царинским надзором онолико дуго колико је то потребно. Страна роба стиче статус домаће робе стављањем робе у слободан промет, плаћањем царинског дуга и испуњењем свих осталих захтева у вези са увозом робе. Када роба стигне у земљу, мора се поднети сажета декларација или транзитна декларација. То се такође може учинити и електронским путем, али је папирна верзија декларације и поред тога обавезна. Закон у Србији такође предвиђа декларације које се подносе пре пристизања, односно пре одласка робе.

По уласку, роба се може царинити непосредно или се на њу привремено може примењивати ослобађајући царински режим. Царинске контроле спроводе се у складу са анализом ризика. Општа правила обухватају, између осталог, допремање робе царини, сажету декларацију, привремени смештај робе, као и царински дозвољено поступање или коришћење робе. Царинска декларација мора се поднети у писаном облику или електронским путем на обрасцу јединствене царинске исправе (ЈЦИ) или усмено или на други начин при чему држалац робе изражава жељу да се роба стави у царински поступак. Србија је навела да су шифре које се користе засноване на међународним стандардима и да су у потпуности усаглашене са ЈЦИ ЕУ. Србија је навела да Управа царина користи податке о регистрованим привредним субјектима од Пореске управе (порески идентификациони број).

¹²⁵ Извештај о скринингу за Србију: Поглавље 29 – Царинска унија, (2014), Билатерални састанак, стр. 1-2.

5.4.2. Усаглашеност и капацитети за спровођење

Поред нормативног усклађивања, од посебне важности су институционални капацитети за спровођење царинске политике у пракси. Ово подразумева ефикасну царинску администрацију, обучене кадрове, техничку опремљеност и дигитализацију процеса. Савремени царински систем захтева брзо процесирање документације, аутоматизоване контролне механизме и транспарентност у поступању. У целини, законодавство у Србији у области царинске уније у великој мери усаглашено је са правним тековинама. Утврђене су неке области у којима је неопходно даље усаглашавање, како је то овде укратко описано. У Србији такође треба усмерити пажњу на јачање административних капацитета и на обезбеђивање једнообразне и ефикасне примене царинских правила.

Од првог дана приступања, Управа царина Србије ће морати да управља границама Србије и да контролише ове границе, које ће тада у одређеној мери представљати спољну границу Уније, уз пуно поштовање правних тековина. Административном границом/граничном линијом између Србије и Косова такође треба управљати уз пуно поштовање правних тековина.

Осим тога, поглавље 35, које се бави сталном посвећеношћу Србије нормализацији односа са Косовом и спровођењу свих постигнутих договора у контексту овог дијалога, бавиће се спровођењем царинских споразума и споразума о интегрисаном управљању граница, укључујући оснивање сталних граничних прелаза.¹²⁶ Ниво усаглашености је висок. Утврђена су следећа најважнија одступања од правних тековина:¹²⁷

- Формат ЛЦИ треба у потпуности усагласити са прописима ЕУ. Одређени број података и шифара који се користе на обрасцу у Србији још нису усклађени са моделом ЕУ.
- Србија не захтева на систематичан начин да се пре увоза поднесе сажета декларација пре пристизања, нити пре одласка и, сходно томе, треба да усагласи прописе за практичну примену који се односе на улазну/излазну сажету декларацију са правним тековинама.

¹²⁶ Извештај о скринингу за Србију: Поглавље 29 – Царинска унија, (2014), Билатерални састанак, стр. 13.

¹²⁷ *Ибид*

- Што се тиче царинског дуга и гаранција, утврђено је неколико питања која захтевају деловање у циљу потпуне хармонизације. Та питања укључују време потребно за унос царинских дажбина на рачуне и принудну наплату царинског дуга.
- Закон о слободним зонама није у потпуности усаглашен са правним тековинама, пошто царински дуг не настаје за робу која се употребљава или конзумира у овој зони. О овоме се говори у Поглављу 8: Конкуренција.

Остварен је добар ниво усаглашености. Утврђене су следеће најважније разлике између правних тековина и Царинског закона Републике Србије:

- Од 25. јануара 2015. године, Србија спроводи нови компјутеризовани транзитни систем на националном нивоу и треба даље да га развија како би постала чланица Конвенције о заједничком транзитном поступку. Такође, ова земља ће морати у потпуности да поштује правне и административне захтеве ЕУ у овој области.

Ниво усаглашености српског законодавства веома је висок.

- Међутим, у зависности од модалитета примене, чињеница да је само одређеним царинарницама дозвољено да спроводе формалности за половна возила и одређене текстилне/нафтне производе, као и за акцизне производе и шећер, може се сматрати несразмерним ограничењем за трговину.
- Српско законодавство још увек није усаглашено са одредбама ЕУ које се примењују на вредновање консигнационе кварљиве робе.

Иако је Закон који важи у Србији у приличној мери усаглашен са правилима ЕУ о ослобођењу од царинских дажбина, Србија треба нарочито да реши питања следећих разлика:

У Србији се одобравају царинске олакшице под условима који нису предвиђени у правним тековинама или који нису са њима усаглашени, укључујући нарочито нову опрему коју у Србију уноси инвеститор или која је намењена коришћењу у одређеним индустријским секторима. Србија је навела да важење ове мере неће бити продужено у 2016. години. Одредбе о царинским олакшицама за робу која чини лични пртљаг, пошиљке робе мале вредности некомерцијалне природе и приватне пакете или за увоз у случају брака треба да буду у потпуности усаглашене са правним тековинама. Исто важи и за капиталне производе и осталу увезену опрему, за семена и ђубрива, материјал за истраживање, терапеутске и фармацеутске

супстанце, поклоне, узорке робе, публикације са информацијама за туристе, материјал за паковање и заштиту и прехранбене производе током транспорта, материјале за спомен жртава рата и погребне производе.

У заједничкој позицији ЕУ23 за поглавље 29 каже се да „ЕУ констатује да Србија предвиђа усклађивање са Царинским закоником Европске уније и његовим спроведбеним одредбама до почетка 2018. године, како је наведено у њеној преговарачкој позицији CONF-RS 3/17.“ Од Србије се очекује да настави да јача административне капацитете Управе царина и обезбеди јединствену примену царинских правила и контрола, укључујући и квалитетно образовање и обуке царинских службеника.

5.4.3. Ефекти Царинске уније на Србију

ЕУ је од 2000. године укинула плаћање царинских дажбина на све индустријске и пољопривредне производе који се извозе из Србије у ЕУ, применом аутономних трговинских мера (осим за мали број пољопривредних производа који су заштићени преференцијалним тарифним квотама). Режим који је ЕУ једнострано одобрила Србији 2000. године представљао је најобимнији систем трговинских повластица који је ЕУ икада одобрила некој земљи или групи земаља. Ово је значило тренутно укидање свих царинских дажбина и квантитативних ограничења на увоз свих индустријских и пољопривредних производа, осим малог броја пољопривредних производа који су ограничени преференцијалним тарифним квотама (конкретно шећер, јунетина, вино и неколико врста рибе).

Србија је отпочела са смањивањем увозних дажбина на робу из ЕУ девет година касније, у јануару 2009. године када је самостално иницирала примену трговинског дела Споразума о стабилизацији и придруживању, названог Прелазни споразум. Овај Споразум је омогућио асиметричну либерализацију трговине у корист Србије, на увоз индустријских и пољопривредних производа. Другим речима, трговинску либерализацију са српске стране од 2009. у наредних шест година прати постепени и предвидиви шестогодишњи план либерализације који одражава ниво осетљивости производа за српске произвођаче. Истовремено су постепено увођена једнака правила игре на тржишту, кроз примену предвидивог царинског режима, борбу против монопола, увођење правила за контролу државне помоћи, као и кроз

режим заштите интелектуалне и индустријске својине. Овај план постепене трговинске либерализације је требало да омогући српским произвођачима поступну припрему за све већу конкуренцију која долази из ЕУ. Република Србија има највећу трговинску размену управо са ЕУ о чему сведоче наредни графiconи.

Графicon 3: Трговински партнери Србије у 2024. години¹²⁸

Србија је значајно профитирала од трговинске и економске интеграције са ЕУ. ЕУ је традиционално кључни трговински партнер Србије који чини више од 60% укупне робне размене Србије 2020. године, са сличним процентима који се настављају годинама. Вредност српског извоза у ЕУ скоро се учетворостручила са скоро 3,2 милијарде евра у 2009. на преко 11 милијарди евра у 2021. години.¹²⁹

Укупна вредност српског извоза у ЕУ је достигла нови рекорд у 2021. години и износи готово 14 милијарди евра, што значајно превазилази предпандемијски рекорд у 2019. години, када је износ био 11.4 милијарде.

Извоз Србије у ЕУ расте брже од увоза из ЕУ. Покривеност увоза извозом са српске стране у односу на ЕУ се побољшала; са 48% у 2009. на преко 85% у 2021. (85% увоза из ЕУ покривено је српским извозом у ЕУ).

¹²⁸ <https://europa.rs/trgovina/> (12.01.2026.)

¹²⁹ <https://europa.rs/trgovina/> (12.01.2026.)

Графикон 4: Укупна трговина Србије (2010-2024)¹³⁰

У периоду од 2015 до 2019. године удео извоза је у опсегу од 63,2% до 66% укупног извоза Србије. У истом периоду, удео увоза из ЕУ је у опсегу од 63,6% до 68,3% укупног увоза Србије. Може се закључити да Србија има значајне користи од трговинске и економске интеграције са ЕУ, те да је ЕУ кључни трговински партнер Србије.

Преговарачком позицијом Републике Србије за Међувладину конференцију о приступању Републике Србије Европској унији за Преговарачко поглавље 29 - Царинска унија, као и Заједничком позицијом ЕУ за Преговарачко поглавље 29, усвојеној на Међувладиној конференцији о приступању Републике Србије Европској унији у јуну 2017. године, Република Србија прихватила је тековине Европске Уније онако како оне гласе на дан 30. априла 2016. године и обавезала се да ће бити у позицији да их у потпуности спроведе до ступања у чланство. Република Србија се такође обавезала да ће спровести и преостале тековине настале након 30. априла 2016. године.¹³¹

¹³⁰ <https://europa.rs/trgovina/> (12.01.2026.)

¹³¹ Радевић, Г., (2022), *op. cit.*, стр. 7.

ЗАКЉУЧАК

Међународна трговина представља један од основних покретача економског развоја савременог света, јер омогућава државама да кроз размену роба и услуга задовоље потребе које не могу у потпуности да остваре у оквиру сопствених националних ресурса и производних капацитета. У условима глобализације, међусобне економске зависности и развијених ланаца снабдевања, трговина је постала важан фактор који утиче не само на економске резултате држава, већ и на њихов политички положај и стабилност. Управо из тог разлога, инструменти трговинске политике, а посебно царине, добијају сложенији карактер и имају далеко шири значај него што је то био случај у традиционалним моделима међународне размене.

Царине, као један од најстаријих и најзначајнијих инструмената трговинске политике, и даље имају снажан утицај на токове међународне трговине и укупне економске односе међу државама. Анализа теоријског и институционалног оквира показала је да су царине у прошлости представљале основни механизам заштите домаће производње, али да су у савременим условима глобалне економске повезаности њихови ефекти комплекснији и дубље испреплетени са глобалним ланцима снабдевања, продуктивношћу привреде и позицијом државе на међународном тржишту. Савремени трговински систем карактерише настојање да се тарифне баријере минимизују, што потврђује и улога ГАТТ-а и Светске трговинске организације као институција које теже либерализацији трговине и стварању предвидивог међународног окружења.

Царине краткорочно могу донети одређене користи, пре свега у виду заштите домаће производње од конкуренције и стварања простора за развој одређених индустрија. Међутим, дугорочни ефекти тарифних мера често су ограничени због тога што изазивају раст увозних цена, смањену ефикасност, пад продуктивности и губитак динамичких предности које произилазе из технолошког напретка и међународне размене. Истраживање је показало и да повећање царинских стопа доводи до смањења обима трговине, погоршања услова за потрошаче и ризика од трговинских сукоба који могу угрозити макроекономску стабилност.

Када је реч о Републици Србији, утврђено је да царинска политика има посебан значај у контексту развоја домаће привреде и процеса усклађивања са

европским и међународним стандардима. Србија настоји да кроз модернизацију царинског система и примену савремених процедура омогући ефикаснију контролу робних токова, заштиту тржишта од незаконите трговине и већу предвидивост у спољнотрговинским односима. Истовремено, присутна је потреба за балансираним приступом, јер царине могу имати позитивну улогу у очувању појединих сектора домаће привреде, али и негативне последице уколико доведу до повећања трошкова производње и инфлаторних притисака. Отуда се царинска политика Србије мора посматрати као део ширег економског оквира који обухвата развојну стратегију, конкурентност привреде и међународне обавезе државе.

У последњој целини рада анализиране су нецаринске мере и царинска унија као алтернативни и допунски механизми савремене трговинске политике. Закључено је да нецаринске мере, као што су квоте, лиценце, техничке и санитарне баријере, све више добијају на значају, јер државама омогућавају да утичу на трговинске токове и у условима када су царине снижене или ограничене међународним споразумима. Са друге стране, царинска унија представља интеграциони механизам који може донети бројне економске користи, као што су повећање трговине, унапређење конкуренције и привлачење инвестиција. Међутим, истовремено је истакнуто да царинска унија подразумева и одређени степен ограничења самосталног деловања државе у области царинске политике, што може представљати изазов, посебно за земље које су у процесу економског прилагођавања.

У целини посматрано, може се закључити да царине имају важну улогу у економској политици држава, али да њихово дејство зависи од начина примене и конкретног економског контекста. У савременом међународном окружењу, царине се више не могу посматрати само као средство заштите домаћег тржишта, већ као инструмент који утиче на глобалне токове трговине, структуру производње, ланце снабдевања и међудржавне односе. Управо због тога, оптимална царинска политика мора бити заснована на пажљивој анализи економских ефеката, процени дугорочних последица и усаглашености са међународним правилима. Само на тај начин могу се остварити циљеви стабилног економског развоја, конкурентности и интеграције у савремене токове светске трговине.

ЛИТЕРАТУРА

1. Amadeo, K., (2022), What Was the GATT?, <https://www.thebalancemoney.com/gatt-purpose-history-pros-cons-3305578> (18.01.2026.)
2. Анђелковић, А., Бараћ, Н., (2017), *Анализа конкурентности слободних зона у Републици Србији, XXII Научни скуп, Регионални развој и демографски токови земаља Југоисточне Европе*, Универзитет у Нишу, Економски факултет, Ниш
3. Арсић, Н., (2017), *Институционални оквир система за решавање спорова Светске трговинске организације и транспарентност поступака кроз призму сличности и разлика са међународним трговинским арбитражама*, *Школа бизниса*, Бр. 2, Висока школа струковних студија, Нови Сад
4. Behera, J., (2025), *Global Ripple Effects of the Trump Tariff War on Trade, Economic Growth, and Ination*, Ravenshaw University, Department of Statistics, Ravenshaw University, Cuttack
5. Бјелић, П., (2003), *Модел спољнотрговинске политике Европске уније*, *Економски анали*, Бр. 156, Економски факултет Универзитета у Београду, Београд
6. Бјелић, П., Трошић, Ј., С., Петровић, П., И., (2010), *Савремена међународна трговина*, Институт за међународну политику и привреду, Београд
7. Бјелић, П., (2011), *Међународна трговина*, ЦИД Економског факултета, Београд
8. Босанац, Д., (2014), *Привредно право – Литература за припрему испита-збирка одабраних текстова више аутора (хрестоматија)*, Универзитет „Унион Никола Тесла“, Факултет за пословне студије и право, Београд
9. Бугарчић, Ф., (2022), *Међународна трговинска логистика у функцији индустријског развоја*, *Докторска дисертација*, Универзитет у Крагујевцу, Економски факултет, Крагујевац
10. *Водич кроз Светску трговинску организацију*, (2015), ИСАЦ Фонд, Центар за међународне и безбедносне послове, Београд
11. Врањеш, М., (2012), *Царине и царинска политика у функцији остваривања регионалних економских интеграција: пример Европске уније*, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, Бр. 1, Правни факултет, Нови Сад

12. Вујовић, Б., (2010), *Свјетска трговинска организација – Резултати Уругвајске рунде мултилатералних трговинских преговора*, Министарство економије, Подгорица
13. Глигић Ј., Сејменовић Ј., (2010), *Порески и царински систем и политика*, Факултет за пословне студије, Бања Лука
14. Government Publishing Office. The Financial Crisis Inquiry Report, <https://www.govinfo.gov/content/pkg/GPO-FCIC/pdf/GPO-FCIC.pdf> (18.01.2026.)
15. Gräeus, C., Heil, P., Potrafke, N., Schmid, R. Tähtinen, T. (2025), The Economic Consequences of Tariffs and Trade Policy Uncertainty, *ECONPOL Policy Brief*, Vol. 79, No. 9, CESifo GmbH
16. Динчић Д., Докић С., Ристић Ж., (2011), *Пореска и царинска политика*, Етностил, Београд
17. Жарковић, Н., (2020), *Царине и царински систем – скрипта*, Факултет за пословни менаџмент Бар Академске мастер студије, студијски програм Пословни менаџмент, Бар
18. Закон о слободним зонама, „Сл. гласник РС“, бр. 62/2006
19. Закон о царинској тарифи, "Сл. гласник РС", бр. 62/2005, 61/2007, 5/2009, 95/2018 - др. закон и 91/2019
20. Извештај о скринингу за Србију: Поглавље 29 – Царинска унија, (2014), Билатерални састанак
21. Institute for Agriculture and Trade Policy. WTO and GATT — Are They the Same?, https://www.iatp.org/sites/default/files/WTO_and_GATT_-_are_they_the_same.htm (18.01.2026.)
22. International classification of non-tariff measures, (2019), United Nations
23. Јаћимовић, Д., Бјелић, П., Марковић, И., (2013), Утицај светске економске кризе на међународне инвестиционе и трговинске токове у региону Западног Балкана, *Економске теме*, Вол. 51, Бр. 1, Универзитет у Нишу, Економски факултет, Ниш
24. Јеринић Д., Јеринић Д., (2012), *Основни институти царинског система и политике Србије*, Београдска пословна школа – Висока школа струковних студија, Београд
25. Ковачевић, Р., (2004), Светска трговинска организација илиберализација трговине после Дохе, *Привредна изградња*, Бр. 1-2, Центар за научно-истраживачки рад Привредне коморе Србије, Београд

26. Костић, Д., (2008), Слободне зоне и логистика (случај СЗ Пирот), *Трећи српски симпозијум са међународним учешћем ТРАНСПОРТ И ЛОГИСТИКА*, Универзитет у Нишу, Машински факултет, Ниш
27. Костадиновић, И., Ранђеловић, М., (2015), Улога и значај слободних зона у привредном развоју: искуство Републике Србије и Европске уније, *Економика*, Вол. 61, Бр. 4, Друштво економиста “Економика”, Ниш
28. Костић, Д., (2013), *Међународно привредно право*, Факултет за пословне студије и право, Универзитет “Унион – Никола Тесла”, Београд
29. Костић, Д., (2013), *Међународно привредно право*, Универзитет у Нишу, Машински факултет, Ниш
30. Kohlscheen, E., Rungcharoenkitkul, P., Xia, D., Zampolli, F., (2025), *Macroeconomic impact of tariffs and policy uncertainty*, BIS Bulletin, No. 110, Bank for International Settlements, Basel
31. Краишник, М., Томаш, Д., (2014), Утицај спољне трговине на привредни раст Републике Српске, *АСТА ЕКОНОМИКА*, Год. 12, Бр. 20, Економски факултет Универзитета у Бањој Луци, Бања Лука
32. Krugman Paul, R., Obstfeld M., (2009), *Међународна економија: теорија и политика: осмо издање*, Data status, Novi Sad
33. Мајски, С., (2022), What Is the General Agreement on Tariffs and Trade (GATT)?, <https://www.investopedia.com/terms/g/gatt.asp#citation-14> (18.01.2026.)
34. Мирковић, П., Ђурић, В., (2009), Слобада промета робе у оквиру Европске уније – основно обележје Европске уније, са посебним освртом на царинску унију, *Право – теорија и пракса*, Бр. 5-6, Универзитет Привредна академија, Нови Сад
35. Mrinova, V., (2024), Artificial intelligence in Customs, СЕРИЈА ИКОНОМИЧЕСКИ НАУКИ, Vol. 13, No. 1, University of Economics – Varna
36. Марковић М., (2003), *Транспорт, шпедиција, царине и осигурање*, Београдска пословна школа, Београд,
37. Одаловић, Т., (2017), Улога царинске службе у сузбијању криминалитета, *Докторска дисертација*, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду, Нови Сад
38. Önder, A., Yilmazkuday, H., (2014), Trade Partner Diversification and Growth: How Trade Links Matter, Federal Reserve Bank of Dallas Globalization and Monetary Policy Institute, Working Paper, No. 192

39. OECD/EUIPO (2018), *Trade in Counterfeit Goods and Free Trade Zones: Evidence from Recent Trends*, OECD Publishing, Paris/EUIPO
40. Радевић, Г., (2022), *Царинска унија – које кораке Србија треба да предузме како би се ускладила са царинским правилима Европске уније*, Центар за европске политике, Београд
41. Радевић, Г., (2022), *Царинска унија – које кораке Србија треба да предузме како би се ускладила са царинским правилима Европске уније*, Центар за европске политике, Београд
42. Радосављевић, Ж., (2006), *Економика трговине*, Центар за едукацију руководећих кадрова и консалтинг, Београд
43. Renizal, N., Kadieva, B., Mladenov, V., Yaneva, V., Doynova, N., Ivaylova, R., (2024), *Vazmozhnosti i predizvikatelstva pri digitalizatsiyata na mitnitsitr*, *Mitnicheska hronika*, Agentsiya „Mitnitsi”, No. 1
44. Silva, S., (2016), *The Pillars of Trade Success: Reflections From the Commonwealth*, *International Trade Working Paper 2016/04*, Commonwealth Secretariat
45. Станковић, А., Младеновић, В., Дашић, М., (2013), *Царински институти Србије - пут до европског царинског права*, *Економски погледи*, Вол. 15, Бр. 2, Економски факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Косовска Митровица
46. Старчевић, М., (2007), *Међународно привредно право*, Београд
47. Стратегија развоја слободних зона у Републици Србији за период од 2018. до 2022. године, „Службени гласник РС“, број 48
48. Tejas Shailendra Risbood. *International Trade and Transport*, <https://books.google.rs/books> (18.01.2026.)
49. Тодоровић, Б., (2017), *Зашто Србија треба да уђе у Светску трговинску организацију?*, Friedrich-Ebert-Stiftung, Београд
50. Ђузовић, Ђ., (2021), *Међународна трговина*, Висока пословна школа струковних студија, Нови Сад
51. Federal Reserve History. *Nixon Ends Convertibility of US Dollars to Gold and Announces Wage/Price Controls*. <https://www.federalreservehistory.org/essays/gold-convertibility-ends> (18.01.2026.)
52. Хасанбеговић, Е., (2012), *Царине и царински систем у Босни и Херцеговини*, Универзитет Витез, Сарајево

53. Host, A., Zaninović, V., (2018), *Razvoj teorija međunarodne trgovine od Smitha do Melitza*, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka
54. Царински закон, "Сл. гласник РС", бр. 95/2018, 91/2019 - др. закон, 144/2020, 118/2021 и 138/2022
55. Collosa, A., (2020), Digitalization of customs: some trends purpose of the recent EU plan, Dostupno na: <https://www.linkedin.com/pulse/digitalization-customs-some-trends-purpose-recent-eu-plan-collosa/> (23.01.2026.)
56. Чипчић, М., (2015), *Међународна економија*, Свеучилиште у Сплиту, Свеучилишни одјел за стручне студије, Сплит
57. World Trade Organization. The Text of the General Agreement on Tariffs and Trade, https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/gatt47.pdf (18.01.2026.)
58. World Trade Organization. Fiftieth Anniversary of the Multilateral Trading System., https://www.wto.org/english/theWTO_e/minist_e/min96_e/chrono.htm (18.01.2026.)
59. World Trade Organization. The 128 Countries That Had Signed GATT by 1994., https://www.wto.org/english/thewto_e/gattmem_e.htm (18.01.2026.)
60. World Trade Organization. 1.6 Most-Favoured-Nation Treatment, https://www.wto.org/english/tratop_e/serv_e/cbt_course_e/c1s6p1_e.htm (18.01.2026.)
61. World Trade Organization. European Union and a Member State — Seizure of Generic Drugs in Transit. https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds408_e.htm (18.01.2026.)
62. <https://www.6yka.com/novosti/sta-je-to-i-cemu-sluzi-svetska-trgovinska-organizacija-wto> (13.01.2026.)
63. <https://www.investopedia.com/insights/what-is-international-trade/> (08.01.2026.)
64. <https://fiveable.me/international-economics/unit-3> (08.01.2026.)
65. <https://talas.rs/2020/03/13/zasto-srbija-treba-da-postane-clanica-sto/> (13.01.2026.)
66. <https://ras.gov.rs/podrska-investitorima/zasto-srbija/slobodne-zone> (08.01.2026.)
67. <https://www.esic.edu/rethink/business/what-are-customs-duties-types-c> (18.01.2026.)
68. <https://www.acm.nl/en/publications/import-tariffs-and-competition> (24.01.2026.)
69. <https://www.investopedia.com/articles/economics/08/tariff-trade-barrier-basics.asp> (23.01.2026.)
70. <https://www.gov.si/en/topics/restrictive-measures/> (23.01.2026.)
71. <https://talas.rs/2020/03/13/zasto-srbija-treba-da-postane-clanica-sto/> (13.01.2026.)

72. <http://www.politika.rs/sr/clanak/437333/U-Evropi-samo-BiH-Belorusija-i-Srbija-nisu-clanice-STO> (13.01.2026.)
73. <https://unctad.org/topic/trade-analysis/non-tariff-measures> (16.01.2026.)
74. <https://www.economicshelp.org/blog/138713/economics/customs-union/> (17.01.2026.)
75. <https://europa.rs/trgovina/> (12.01.2026.)

Изјава о ауторству

Име и презиме аутора Тамара Ристић _____

Број индекса 396/2024 _____

Изјављујем

Да је мастер рад под насловом

Ефекат царина на међународну трговину

- Резултат сопственог истраживачког рада;
- Да мастер рад у целини, а ни у деловима није био предложен за стицање друге дипломе према студијским програмима других високошколских установа;
- Да су резултати коректно наведени и
- Да нисам кршио/ла ауторска права и користио/ла интелектуалну својину других лица.

У Косовској Митровици,

Потпис аутора

06.03.2026. године

Тамара Ристић